Tweede Kamer der Staten-Generaal | 2

Vergaderjaar 2015–2016

32 605 Beleid ten aanzien van ontwikkelingssamenwerking

Nr. 172 VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 29 oktober 2015

De algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft op 8 september 2015 overleg gevoerd met Minister Ploumen voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over:

– **de brief van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking d.d. 17 juni 2015 over de post-2015-ontwikkelingsagenda en de conferentie over Financing for Development (Kamerstuk 32 605, nr. 168);**
– **de brief van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking d.d. 27 mei 2015 met de aanbieding van het AIV-advies betreffende Herziening van het Verdrag van Cotonou («ACS-EU-samenwerking na 2020: Op weg naar een nieuw partnerschap?») (Kamerstuk 34 000-XVII, nr. 44);**
– **een brief van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking d.d. 3 september 2015 met een verslag van de Financing for Development-conferentie die van 13 tot en met 16 juli plaatsvond in Addis Abeba (Kamerstuk 32 05, nr. 171).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
De Roon

De griffier van de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
Van Toor

kst-32605-172
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2015

Voorzitter: De Roon
Griffier: Wiskerke

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Van Laar, Agnes Mulder, De Roon, Smaling, Taverne en Van Veldhoven,

en Minister Ploumen voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, die vergezeld is van enkele ambtenaren van haar ministerie.

Aanvang 16.31 uur.

De **voorzitter**: Goedemiddag. Ik heet de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking met haar medewerkers van harte welkom. Het onderwerp van bespreking vandaag is de VN-top inzake de post-2015-ontwikkelingsagenda. We hebben daarvoor twee uur ingeruimd. Ik zie op dit moment vier sprekers aan de kant van de Kamer. Ik stel voor dat we in eerste termijn een spreektijd van vijf minuten hanteren, met twee interrupties. De griffier zegt me dat er nog iets aan de agenda moet worden toegevoegd. Ik noem dat even, met de vraag aan de leden of zij daarmee instemmen. Het is een brief van de Minister van 3 september met een verslag van de Financing for Development-conferentie die van 13 tot en met 16 juli plaatsvond in Addis Abeba. Ik constateer dat de leden zich erin kunnen vinden dat deze brief aan de agenda wordt toegevoegd.

De heer **Taverne** (VVD): Voorzitter. Met belangstelling heb ik de brief van de Minister over de post-2015-ontwikkelingsagenda gelezen. De VVD-fractie constateert met vreugde dat de armoede in de wereld is gehalveerd, dat 90% van de kinderen in ontwikkelingslanden basisonderwijs krijgt, dat malaria en tbc een halt toegeroepen is en dat de kindersterfte is gehalveerd. Dat is een serie concrete resultaten die tot optimisme stemt.
De VVD vindt het ook goed dat de manier waarop het OS-beleid wordt vormgegeven, evolueert. In de afgelopen jaren zagen we al een verschuiving naar meer handel in plaats van louter hulp en in de Sustainable Development Goals (SDG) worden nu ook meer economische onderwerpen aangesneden en is er steeds meer ruimte voor actieve betrokkenheid van private partijen. Dat klinkt de VVD als muziek in de oren – dat zal niet verbazen – omdat ontwikkelingshulp niet primair een taak van de overheid zou moeten zijn maar juist ook van particulieren. Dit geldt in het bijzonder voor de ontwikkelingssamenwerking van de toekomst, waarbij de Staat niet in zijn eentje de kar moet trekken, maar waarbij ook een grote inbreng van andere partijen wordt verwacht.
In de brief van de Minister valt ook te lezen dat in de SDG meer nadruk wordt gelegd op vrede, veiligheid en rechtsorde, waarden die, zoals de Minister zelf schrijft, de hoekstenen van duurzame ontwikkeling en groei zijn. De VVD is daarover voorzichtig positief, maar houdt een realistisch perspectief voor ogen. Ik heb daarover een aantal vragen aan de Minister. Ze schrijft in haar brief dat het juist in fragiele staten nodig is om consistent te investeren. Dat moet wat de VVD betreft concreter kunnen. Kan de Minister schetsen, misschien aan de hand van voorbeelden, waaraan we dan moeten denken? We zien namelijk keer op keer hoe moeilijk het is om deze landen, die vaak lijken terug te glijden in hun ontwikkeling – zie Burundi of Afghanistan – te helpen om erbovenop te komen.
In de brief schrijft de Minister ook dat er nog wordt gediscussieerd over de indicatoren om de millenniumdoelstellingen te meten. Meten is weten, dus het is belangrijk om te weten hoe de SDG effectief worden gemeten. Weet de Minister al meer over de wijze waarop gemeten gaat worden?

Kan de Minister toezeggen dat ze de Kamer hierover geïnformeerd houdt, zeker als het nog niet helemaal precies vaststaat?
Ik kom nu op een heel actueel en dringend probleem: de stroom vluchtelingen die richting Europa komt. Hoe denkt de Minister dat de huidige vluchtelingenproblematiek past binnen de SDG? Een aantal van de nieuwe zeventien doelstellingen raakt namelijk direct aan deze problematiek. Is de Minister bereid om dit punt tijdens de top te agenderen? Als ze dat van plan is, kan ze dan ook zeggen hoe ze dat wil gaan doen?
Ik maak hier graag een koppeling met de ODA-gelden. De Minister schrijft het belangrijk te vinden dat ODA vooral wordt benut voor de allerarmsten. De VVD kijkt daar iets anders tegen aan, ook in het kader van het afgelopen werkbezoek van onze commissie aan Rwanda en Uganda, waar we het een en ander hebben gezien. De VVD zou het heel goed verdedigbaar vinden om juist landen als Jordanië en Libanon, die te maken hebben met enorme aantallen vluchtelingen, aan te merken als partnerlanden, zodat ze in aanmerking komen voor specifieke hulp en ODA-gelden. Onze vrienden van D66 hebben eerder iets soortgelijks geopperd, maar gingen er daarbij van uit dat de lijst van partnerlanden zou moeten worden uitgebreid. De VVD-fractie is van mening dat je eerder zou moeten kijken naar hoe je de huidige lijst van vijftien partnerlanden zou kunnen herschikken. De VVD-fractie krijgt hierop graag een reactie van de Minister.
In aansluiting hierop heb ik nog een vraag over de brief die Staatssecretaris Dijkhoff en de Minister vandaag naar de Kamer hebben gestuurd. De VVD-fractie is verheugd, te lezen dat er extra geld wordt uitgetrokken voor opvang in de regio. Zij wil graag weten hoe dat bedrag tot stand is gekomen en of dat allemaal uit de begroting van de Minister afkomstig is.

De heer **Van Laar** (PvdA): Voorzitter. De Partij van de Arbeid is blij dat er in New York overeenstemming is bereikt over de nieuwe doelen. Dat was eigenlijk nog sneller dan we hadden verwacht. We dachten namelijk dat de komende top nog wel nodig zou zijn om het nodige glad te strijken. We waren ook een beetje bang voor een herhaling van wat gebeurde rond de Commission on the Status of Women, toen op het laatst allerlei progressieve en goede doelen uit de tekst zijn gefietst. Dat is allemaal niet gebeurd, in ieder geval voor zover wij het kunnen zien. Ik hoor het graag van de Minister als zij informatie heeft dat dit wel is gebeurd of dat er achter de schermen toch nog bewegingen zijn die bijvoorbeeld het speerpunt seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) bedreigen.
We kunnen ook vieren, zoals de heer Taverne van de VVD terecht zei, dat er heel veel is bereikt in de afgelopen vijftien jaar en dat de ambitie voor de komende vijftien jaar in ieder geval niet minder groot is. Het uitbannen van armoede per 2030 is een doel waarin iedereen zich kan herkennen en waar we naar moeten streven. De heer Taverne heeft in ieder geval wel gelijk als hij stelt dat je ook moet blijven investeren in ontwikkeling, niet alleen in noodhulp, en zo structurele relaties met partnerlanden moet onderhouden.

De heer **Taverne** (VVD): Het ging net de goede kant op met de heer Van Laar.

De heer **Van Laar** (PvdA): Ik zei al dat we koploper zijn op het gebied van SRGR. De vraag is of we dat blijven en of we ook nieuwe koplopers weten te vinden. Onze SRGR-ambassadeur zei in een debat van al enkele weken geleden dat bijvoorbeeld Uruguay een nieuwe koploper is op dit thema en daarin ook vooroploopt. We hoorden nota bene de paus zeggen dat abortus vergeven zou moeten kunnen worden. Ik vroeg me toen natuurlijk gelijk af of er een verband was met het bezoek, nog niet zo lang geleden,

van de Minister aan de paus. Ze zei toen dat ze ongewone bondgenoten ging winnen. Als dat het geval is, dan hoor ik ook dat graag.
Dat vrouwen beter zijn in heel veel dingen blijkt elke keer ook weer uit onderzoek. Nu ging het om onderzoek naar vredesonderhandelingen en de rol die vrouwen daarin kunnen spelen. Eerder ging het al over de landbouw: als vrouwen dezelfde middelen krijgen, behalen ze een beter resultaat. En dat ze betere keuzes maken voor hun gezin maken, wisten we natuurlijk al heel lang. We zijn ook heel blij dat het doel van gendergelijkheid op drie is gekomen en als afzonderlijk doel gewoon is gehaald. Dit allemaal roept echter wel de vraag op hoe het in de praktijk gaat. Ik noem als voorbeeld Mali, waar net een vredesakkoord is bereikt. Zijn daar inderdaad ook vrouwen bij betrokken? Gaat dat nu beter? We vragen al jaren aandacht voor dit punt, maar het lijkt nog moeizaam te gaan.
Er is bij ontwikkelingssamenwerking ook nog een groep die makkelijk achterop raakt: mensen met een beperking. Ontwikkelingsdoel 23 richt zich expliciet op deze groep, maar ook in de andere doelen zou deze groep een plek moeten krijgen. Als we de indicatoren bekijken, dan zien we dat het heel mager is. Als het thema «leave no one behind» is, dan zou je in de indicatoren ook moeten terugzien hoe doe doelstelling bereikt gaat worden. Hoe zorgen we er dan voor dat niemand achter raakt? Wie gaat er dan investeren in die allermoeilijkste doelgroepen, de allermoeilijkste mensen, die nog moeten worden bereikt? Ik vraag de Minister om daarvoor actief aandacht te vragen, ook tijdens de top.
De Partij van de Arbeid is blij met de toezegging van de Minister om beleidscoherentie een vast onderdeel te laten zijn van de jaarrapportage, althans om daarover elk jaar een rapport te sturen. We verwachten van de Minister dat beleidscoherentie ook bij de implementatie van de ontwikkelingsdoelenagenda het uitgangspunt wordt en dat coherentie dus wordt opgehangen aan die doelen. Hoe maken we inzichtelijk dat hetgeen we doen positief dan wel negatief werkt op het bereiken van die doelen? Dat geldt trouwens ook voor Europa. En hoe zorgen we ervoor dat oneerlijk beleid of beleid dat niet bijdraagt aan de SDG-agenda, wordt teruggedraaid? Welke keuzes gaat de Minister daarin maken? Hoe gaan we dat vormgeven? Ziet de Minister nu al wijzigingen van het Nederlandse beleid voor zich vanwege de SDG? Ik noem het voorbeeld van de gendergelijkheid. De discussie daarover hebben we al vaker gevoerd. Ook in Nederland is wat dat betreft nog een heel lange weg te gaan, bijvoorbeeld wat betreft gelijke beloning voor gelijk werk, maar ook wat betreft de vertegenwoordiging van vrouwen in de top of in bepaalde doelgroepen. Het is misschien een iets andere discussie dan we hier normaal gesproken voeren, maar het is volgens mij wel relevant in dit debat. We vragen de Minister ook om gebruik te maken van de impact assessments en om dan specifiek, of eigenlijk bij alle beleidsevaluaties, te bekijken welke impact die hebben op het bereiken van de duurzame-ontwikkelingsdoelen.
Ook het EU-voorzitterschap in de eerste helft van 2016 biedt kansen om beleidscoherentie stevig op de agenda te zetten. Dat geldt ook voor de onderhandelingen over het vervolg van het Verdrag van Cotonou. Misschien kan de Minister daar wat meer over vertellen. Wat is haar inzet voor het vervolg van dat verdrag? Moet er een nieuw verdrag komen? Zo ja, krijgen de duurzame-ontwikkelingsdoelen daar dan een centrale plaats in? En welke andere wijzigingen ziet de Minister al voor zich?
Ik kom op mijn laatste punt. De Minister sprak zich eerder al uit voor een stevigere monitoring wereldwijd, ook op het gebied van de financiële stromen. Dat was in lijn met het AIV-advies over de financiering van de internationale agenda voor duurzame ontwikkeling. Is al duidelijk hoe deze monitoring zal worden verstevigd in de komende vijftien jaar? Is de Minister daar tevreden over? Of zijn er wat dat betreft nog stappen te zetten?

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Voorzitter. In de brief van het kabinet geeft de Minister aan welke lessen er zijn geleerd van de millenniumdoelstellingen. Daarbij staat ook dat in fragiele staten een inzet nodig is die is gericht op het bevorderen van veiligheid, vrede, rechtsorde en opbouw van instituties. Welke conclusies trekt het kabinet uit deze geleerde lessen? Wat gaat Nederland doen om deze lessen in de praktijk te brengen? Moet daarvoor volgens het kabinet ook extra worden geïnvesteerd in defensie?
Een les die het CDA in ieder geval trekt uit de evaluatie van de millenniumdoelen, is dat het tweede medefinancieringsstelsel, MFS II, heeft aangetoond dat het Nederlandse maatschappelijke middenveld een heel belangrijke rol heeft gespeeld en goed werk heeft verricht bij het behalen van de resultaten. In hoeverre neemt de Minister ook deze les mee in haar beleid en haar financieringsstromen? Hoe denkt de Minister tijdens het Nederlandse EU-voorzitterschap invulling te geven aan de implementatie van de Sustainable Development Goals? Die vraag stelde de PvdA-woordvoerder ook.
Een belangrijk onderdeel lijkt in deze discussieronde over de SDG te worden vergeten: het gebruik van mobiel internet en het gebruik van mobiele telefonie in diverse toepassingen. Toegang tot snel internet is volgens het CDA in ontwikkelingslanden een belangrijke voorwaarde voor inclusieve groei. Toch komt dit maar amper terug, slechts in één nevendoelstelling. Nederland zou als koploper op het gebied van snel internet een belangrijke rol kunnen spelen. Is de Minister bereid om dit tijdens de VN-top aan de orde te stellen en om te vragen om internettechnologie in het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid op de agenda te zetten? Kan zij aangeven hoe zij dat dan zou willen doen?
Een ander belangrijk punt is de implementatie van de nieuwe doelstellingen. We hebben daar in het algemeen overleg van 21 mei ook naar gevraagd. Hoe gaat Nederland zelf de SDG invullen? De Minister zei toen: ik stuur een brief. Die brief hebben we gekregen, maar juist dit onderdeel is naar de toekomst doorgeschoven. Wanneer verwacht de Minister wat meer duidelijkheid hierover te kunnen geven? Hoe gaat zij op dit specifieke onderdeel handelen tijdens de VN-top? Wat gaat zij daar zeggen? Mijn kritische vraag aan de Minister is: hoe gaat zij andere landen stimuleren om te implementeren, terwijl zij hier nog niets heeft neergelegd? Ongetwijfeld kan zij deze vraag nu grotendeels al beantwoorden. Wat voor discussie verwacht zij over de implementatieagenda?
Een ander onderwerp dat het CDA ook in andere debatten al heeft genoemd, is de monitoring. Ik vind de VVD wat dit betreft altijd aan mijn zijde. Doelen en subdoelen zijn op sommige punten niet altijd even concreet. We horen van de Minister dat er stevig wordt ingezet op monitoring en dat het ook wel een beetje een technische aangelegenheid is. Wat is de huidige stand van zaken? Heeft de Minister het idee dat dit goed zal landen? Een concreet voorbeeld waarvan het CDA wel gecharmeerd is, betreft de klimaatfinanciering, waarbij wordt gewerkt met results-based payment. Het gaat dan om resultaten in het voorkomen van ontbossing en het toepassen van duurzamelandbouwprojecten. Dit laatste is typisch iets waar Nederland erg goed in is. Hoe gaat zij dat vormgeven? Dit brengt ons op de financiering. Het CDA vindt het een goede zaak dat op de top in Ethiopië veel verschillende vormen van financiering zijn besproken, dat de rest van de wereld daar zo open naar kijkt. Dat moet ook wel, want de private financiering is inmiddels qua omvang zes keer zo groot als de ODA-inzet. Een terugkerend punt, zowel in Nederland als in de landen elders, is de financiering van het mkb. Op onze reis hoorden we het wat indirecter, maar onlangs heb ik het ook van heel veel verschillende partijen gehoord: de wisselkoersrisico's vormen een toenemend probleem bij buitenlandse investeringen in ontwikkelingslanden. Ik vraag de Minister hoe zij naar dit probleem kijkt. Hoe wil zij voorkomen dat dit probleem een succesvolle private financiering van de SDG in de weg

staat? Is de Minister bereid om te bekijken hoe de Nederlandse overheid kan bijdragen aan het wegnemen van deze risico's, eventueel door samenwerking met TCX? Dan kunnen we het voor ondernemers en investeerders namelijk echt aantrekkelijker maken om bij te dragen aan het realiseren van de SDG.
Ik kom op de beleidscoherentie, een onderwerp dat veel terugkomt in de brieven van de Minister. Het is natuurlijk een terecht aandachtspunt bij de implementatie van de nieuwe doelstellingen en de financiering van duurzame ontwikkeling. Graag horen wij van de Minister wat zij concreet gaat doen om te voorkomen dat wij met de ene hand het ene doen voor ontwikkeling en met de andere hand dat misschien wel weer tenietdoen. Dat is echt niet de bedoeling. Hoe gaat de Minister dit bewaken, zodat er niet ook tussen onze eigen ministeries al verschillende ideeën daarover ontstaan?
Ik maak nog een slotopmerking. Wij hebben begrepen dat er landen zijn die reserves hebben uitgesproken ten aanzien van de Sustainable Development Goals, en dan met name op het gebied van SRGR. Daarmee zouden die development goals dus wellicht niet meer zo universeel zijn. Wat gaat de Minister daaraan doen?

De heer **Smaling** (SP): Voorzitter. Het is fijn om na de zomer weer te debatteren met deze Minister. Ik hoop dat zij de zomer goed heeft doorgebracht, onder andere in Addis Abeba, naar wij allemaal hebben begrepen. Het is nu 2015. Dat is een belangrijk jaar, want we stappen over van de MDG naar de SDG. Mijn eerste vraag gaat gelijk daarover. Als je een boek uitbrengt en dat boek succesvol is, dan word je getriggerd om daarna een tweede boek uit te brengen. Meestal is dat dan minder succesvol dan het debuut. Lezend wat de plannen zijn met de Sustainable Development Goals, bekruipt mij een beetje de angst dat hetzelfde zou kunnen gebeuren. De Millennium Development Goals waren op zich succesvol. Er was grote overeenstemming over dat die een zinvolle insteek vormen, een beetje een leitmotiv voor allerlei acties in ontwikkelingslanden. Die SDG zijn wel een opgetuigd iets, met zeventien doelen. Ik ben het eens met de heer Van Laar, die zegt: ik mis eigenlijk nog een duidelijke insteek op gehandicapten. Ik ben het ook eens met de stelling van mevrouw Mulder dat we meer aan internet moeten doen. Dat geeft al aan dat je een enorme shopping list van onderwerpen kunt maken. Mijn vraag is daarom: moet je niet meer inzetten op het eigenaarschap van delen van de wereld? Ik zie in de verslaglegging van de besprekingen dat de ene keer men met z'n allen aan tafel zit en de andere keer alleen de like-minded bij elkaar zijn, of de BRIC-landen, of de Afrikaanse landen. Zou het niet veel beter zijn om in plaats van te proberen alle onderwerpen onder deze paraplu te brengen, te bekijken welk eigenaarschap waar ligt? Ik lees altijd graag de New African en de Jeune Afrique. De vertrekkende baas van de African Development Bank en de heer Kirubi uit Kenia zeggen daarin: we hebben ook behoefte aan Afrikaanse ontwikkelingsdoelen, bijvoorbeeld op het gebied van raw materials. Dat maakt het voor ons meteen lastig, want dan praat je ook over cacao, thee en koffie, waaraan wij geld verdienen. Zij redeneren echter anders: dit zijn arbeidsintensieve sectoren, maar door de geschiedenis worden wij steeds gedwongen om die zaken als ruwe producten uit te voeren. Hoe kijkt de Minister naar die insteek?
Ik kom op het geld. UNCTAD heeft het over 2,5 triljard euro. Ik weet niet eens hoeveel nullen dat zijn, maar het is een zodanig veelvoud van wat aan de millenniumdoelen is uitgegeven, dat ik benieuwd ben hoe we dat ooit bij elkaar krijgen.
Het lijkt me een goede zaak dat wordt ingezet op belastingontwijking. Maar is dit niet midden in het gezicht van de Minister uiteengeploft, gegeven het feit dat wij zelf de Zuidas hebben, waar nogal wat brievenbussen zijn te zien die worden gevuld met ontweken belastingen en

dergelijke? Vanavond treedt U2 op, volgens mij. Die heeft een van die brievenbussen. Ik ga er overigens niet heen, want ik vind alleen Angel of Harlem een leuk nummer en verder eigenlijk niet. Maar krijg je het niet gewoon terug in je gezicht gegooid? «Hallo, Nederland. Je hard maken voor bestrijding van belastingontwijking? Doe er zelf wat aan!»
Hieraan gekoppeld heb ik nog een ander punt. Je kunt dat wel zeggen – ik ben het er ook wel mee eens – maar wat valt er voor bijvoorbeeld Afrikaanse regeringen binnen te harken? Je hebt daar een enorme informele sector. De Minister is ook weleens in Dakar wezen winkelen. Je ziet nauwelijks een echte winkel doordat er allemaal kraampjes voor staan. Dus waar begint dat verzamelen van belastinggeld? En is dat dan belasting op consumptie, op arbeid of op kapitaal? De insteek is dus goed, maar ik zie nog niet een-twee-drie voor me hoe dat moet.
Ik kom, tot slot, nog even op het Verdrag van Cotonou. Het AIV-rapport daarover heb ik met genoegen gelezen. Er wordt ook in genoemd dat de Economic Partnership Agreements (EPA's) de verhoudingen toch wel wat hebben verstoord. Dat is ook mijn observatie. Wat vindt de Minister daarvan? Wil zij ook reageren op het AIV-rapport? Misschien is dat wel de simpelste vraag. Het mag ook schriftelijk als ze er nu niet tot in detail op wil ingaan. Ik wijs hierbij ook op het boek van Joyce van Genderen-Naar. Haar boek gaat al wat langer mee. Zij is een voorvechtster van ACP-overeenkomsten, of het nu een ACP van Lomé of een ACP van Cotonou is, die zijn gebaseerd op samenwerking in wederzijds belang en onderlinge afhankelijkheid, waarbij dus niet het handelsaspect centraal staat, zoals in de EPA's, maar ook het politieke en het solidaire element.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Veldhoven, volgens mij is het uw maidenspeech in deze commissie. Dit betekent overigens niet dat u niet geïnterrumpeerd zult worden, want ik zie dat de vier andere commissieleden hun beide interruptiemogelijkheden nog hebben bewaard. Zet u dus maar schrap en maak er iets moois van.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Voorzitter, hartelijk dank voor deze warme woorden. Ik verheug me erop. Overigens – dat is meteen al een slecht begin – moet ik al in dit eerste AO aankondigen dat ik straks wegens een vergadering van het presidium, waarvan ik ook lid ben, dit overleg voortijdig moet verlaten. Maar ik zal mij eerst met veel plezier wijden aan de spreektekst die ik heb voorbereid.
Voorzitter. Voor mijzelf en voor D66 is het van belang dat we erkennen dat ieder mens, waar ook ter wereld geboren, recht heeft op de basisvoorwaarden voor een bestaan: een veilig dak boven het hoofd, voldoende eten en schoon drinkwater, enige vorm van transport, enige vorm van energie en natuurlijk onderwijs en gezondheidszorg. Al het beleid dat wij maken, of het nu gaat om Nederlands beleid of internationaal beleid, moet daaraan bijdragen of in ieder geval niet daarmee in strijd zijn. In de context van de klimaatverandering, een ander belangrijk onderdeel van mijn portefeuille, moeten er op dat punt heel grote stappen worden gezet. Met dat als uitgangspunt en terugkijkend naar de Millenniumdoelen, zeg ik: ik ben heel blij om te zien dat er zo veel vooruitgang is geboekt. Het is ook heel mooi om te zien dat, met alle kritiek die we kunnen hebben op de internationale organisaties en op hun machteloosheid soms, we wel dingen met elkaar hebben bereikt. We kunnen dus wel iets doen met elkaar voor de mensen die het minste hebben in deze wereld.
Vijftien jaar geleden was duurzaamheid nog helemaal niet zo'n issue. Dat zie je ook in de Millennium Development Goals. Nu is het dat wel. Nu is het een zeer belangrijk aandachtpunt op de internationale agenda. Dit zijn kritische jaren. Wat we in de komende vijftien jaar gaan beslissen, zal bepalen hoe de wereld er de rest van deze eeuw uitziet. Het is dus ontzettend belangrijk dat in de Sustainable Development Goals duurzaamheid veel beter verankerd is.

Er ligt een mooie lijst van zeventien doelen en meerdere subdoelen. We zijn blij dat naast duurzaamheid ook de positie van vrouwen zo expliciet de aandacht heeft. Ik heb gelukkig heel wat mogen reizen, en elke keer als ik dan in zo'n land kwam, dacht ik: welk lotje uit de loterij heb ik getrokken dat ik in Nederland geboren ben, met name als vrouw? Het is dus ook heel belangrijk dat dit een expliciet aandachtspunt en ook een prioriteit is voor Nederland.
Kijkend naar de doelen, is het van belang dat we ons de vraag stellen: hoe gaan we de voortgang meten, wat is het concrete doel? Het werd net ook al even genoemd door de collega's. Sommige doelen zijn namelijk wel erg algemeen. Ik ben natuurlijk heel blij met de ambitie van «sustainable management of all national resources» in 2030, maar laat ik dan eens heel realistisch kijken naar onze eigen Kaderrichtlijn Water, waaraan we in 2027 moeten hebben voldaan, en naar onze Natura 2000-doelstellingen, die we in 2027 moeten hebben gehaald. We zijn zelf nog lang niet op schema om die doelen te halen, ook niet met het huidige Nederlandse beleid. Ik ondersteun die ambitie dus graag, maar we moeten wel heel duidelijk maken wat we daaronder verstaan, zodat het geen holle frases zijn. Daarom stel ik de volgende vragen, vragen die net ook al werden gesteld. Hoe wordt er gemonitord? Hoe wordt er gehandhaafd? Wat zijn de concrete doelen waaraan we met elkaar gaan werken? Worden dan ook de taken op een efficiënte en effectieve manier verdeeld over de verschillende landen? Het zou heel mooi zijn als Nederland zich in het bijzonder zou kunnen inzetten op juist datgene waarop Nederland het verschil kan maken. Landbouw werd net al even genoemd. Watermanagement werd al genoemd. Ook op het gebied van afvalbeheer en duurzame technologieën hebben we veel te bieden. Op het gebied van vrouwenrechten hebben we veel kennis en ervaring. Het zou mooi zijn als we onze agenda vooral op die terreinen richten. Ik vraag de Minister welke doelen prioritair worden voor het kabinet. Hoe gaan we deze doelen bevorderen? Wat gaat er veranderen in het nationale beleid om die dan te bereiken? Hoe wordt dus invulling aan de prioriteiten gegeven? Ik zag dat energie en grondstoffen in het regeerakkoord als aandachtspunten zijn genoemd. Hoe zien we dat terug?
Ik zie dat ik al bijna door mijn tijd, vier minuten, heen ben. Of hadden we iets meer?

De **voorzitter**: Vijf minuten. Voordat u verder gaat: er is nu al wel een interruptie, en wel van de heer Smaling.

De heer **Smaling** (SP): Het is goed om mevrouw Van Veldhoven zo bevlogen over deze materie te horen spreken. Ze is net naar de Noordpool geweest en dan zit ze opeens in een tropisch AO! Zo zie je maar. Ze bestrijkt de hele wereld. Mevrouw Van Veldhoven benoemt een paar zaken waarin Nederland goed is of waarop Nederland een heel duidelijk profiel heeft, zoals gendergelijkheid. Op die manier ben je natuurlijk wel erg aan het zenden: wat wij vinden en wat wij in de pocket hebben, zetten wij in voor die doelen. Is zij het met mij eens dat er wel een soort balans moet zijn tussen enerzijds wat wij de wereld te bieden hebben en anderzijds de manier waarop wij kijken naar verschillen tussen ons en andere culturen, waardoor wij soms niet te veel moeten pushen wat wij zelf te bieden hebben?

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Er zitten twee interessante elementen in de vraag van de heer Smaling. Het eerste is: ga je aanbodgericht of vraaggestuurd om met ontwikkelingssamenwerking? Het moet in eerste instantie natuurlijk vraaggestuurd zijn. Wij moeten daar niet alleen gaan brengen datgene wat wij te brengen denken te hebben. Het moet voldoen aan de vraag die daar is. Het eigenaarschap is ook ontzettend belangrijk voor het goed laten landen van hetgeen je kunt brengen. Er is echter zo

veel vraag en er zijn zo veel vragen, dat het volgens mij ook interessant is om te bekijken aan welke vragen in het bijzonder Nederland een bijdrage zou kunnen leveren en ten aanzien van welke vragen andere landen betere kaarten hebben om een bijdrage te leveren. Dat is het eerste element.
Het tweede element is: in welke mate ga je je eigen waarden en normen actief verspreiden in culturen waarin men daar misschien anders over denkt? Het is geen zwart-wit scenario. We hebben echter wel de universele rechten van de mens. Wat mij betreft is het in geen enkel land toegestaan dat vrouwen worden verkracht of onder dwang worden uitgehuwelijkt. In elk land zouden meisjes het recht moeten hebben om te stemmen of om verkozen te worden. Dat zijn waarden die zo aan de basis van de universele rechten van elk mens, man of vrouw, liggen dat we daar heel krachtig voor moeten strijden. Daarbij moeten we natuurlijk altijd rekening houden met de manier waarop we het brengen. We moeten dat doen op de manier die kan rekenen op het meeste begrip, op de meeste aansluiting bij de mensen bij wie we die boodschap brengen.

De heer **Smaling** (SP): Ik ben het daar volledig mee eens. De gegeven voorbeelden betreffen wel de extreemste zaken. Verkrachting is natuurlijk verschrikkelijk en in alle opzichten onwenselijk. Dat wij dat voortdurend aan de orde stellen, dat wij dat verwerpen en dat wij landen ondersteunen om dat de kop in te drukken, lijkt me evident. Het kan echter ook gaan om wat minder prangende kwesties. Dan kan het zijn dat andere culturen echt andere gebruiken kennen. Misschien zijn ze in onze ogen arm, maar ze hebben wel uit zichzelf een soort trots. Misschien hebben ze minder geld in de zak, maar ze hebben toch een culturele trots, waardoor ze zichzelf niet zozeer als arm zien. Hoe staat mevrouw Van Veldhoven daarin?

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Mijn idee van het onderstrepen van de fundamentele waarden en van de fundamentele rechten van de mens betekent niet dat iedereen de gemiddelde Nederlander moet worden. Wie zouden wij zijn om te zeggen dat dat het ideale model is? Natuurlijk is het dat niet! Je moet ieder mens in staat stellen om zichzelf te ontplooien op een manier die hij of zij belangrijk vindt, die in overeenstemming is met wat hij of zij vindt. Wij kunnen ervoor proberen te zorgen dat iedereen de mogelijkheden en middelen krijgt om dat te doen. Ik zie ons dus meer als «enablers», als partij die mensen in staat stelt om hun eigen afwegingen te maken en niet als partij die hun oplegt dat zij het moeten doen zoals wij het nu doen. Wij hebben namelijk ook een heleboel dingen niet zo handig aangepakt. Kijk maar naar de duurzaamheidsdiscussie. Daar moeten wij nu met elkaar een oplossing voor vinden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Veldhoven vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Ik wil de heer Smaling natuurlijk niet teleurstellen. Ik wil het, tot slot, nog heel even hebben over Spitsbergen. Daar kom ik inderdaad net vandaan. Ik was een van de gelukkigen die mee konden met deze heel bijzondere wetenschappelijke expeditie naar Spitsbergen. Ik zag dat responsable tourism ook een van de genoemde aandachtspunten is. De twee polaire regio’s, Antarctica en Arctica, zijn misschien wel de laatste regio’s die wij als mensen gaan ontwikkelen. Wij hebben nu nog de kans om dat op een zorgvuldige, verantwoorde manier te doen. Is de Minister bereid om dit als aandachtspunt te nemen? Nu al bezoeken elk jaar 55.000 toeristen Spitsbergen. Ik heb daar zelf gezien dat een deel van het afval, organisch afval, gewoon overboord mag worden gegooid. Er is echter eigenlijk nog geen onderzoek gedaan naar het effect daarvan op het mariene milieu. Wij gaan de ontwikkeling van de polaire regio’s niet tegenhouden, maar we kunnen er wel voor zorgen dat met alle partijen ernaar wordt gestreefd om het op een zorgvuldige manier te

doen en om te voorkomen dat er nu een soort nieuwe wildwestsituatie ontstaat in die regio's. Zonder afbreuk te doen aan de rechten en verantwoordelijkheden van landen die daar claims leggen, kunnen wij wel met elkaar proberen om zo veel mogelijk, op basis van best practices, guidelines of anderszins, te bekijken of wij een voortrekkersrol kunnen spelen wat betreft het beschermen en zorgvuldig ontwikkelen van deze twee kwetsbare gebieden. Ik vraag de Minister graag om steun hiervoor.

De heer **Taverne** (VVD): Ik heb een louter informerende vraag. Kan mevrouw Van Veldhoven toelichten welke verantwoordelijkheid de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking daar dan bij zou hebben? Ik zie die niet zo heel snel.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Ik ben altijd heel blij om te horen dat het kabinet met één mond spreekt. Als deze Minister zegt dat het haar portefeuille te buiten gaat, dan zal zij, zo neem ik aan, van harte bereid zijn om het met haar collega's te delen. Verder staat onder de Sustainable Development Goals ergens ook sustainable tourism genoemd. De twee gebieden die ik noemde, zijn gebieden waar toerisme nog ontwikkeld zal worden. In dat kader is het dus een aandachtspunt. De Sustainable Development Goals gaan daarnaast ook in op het zorgvuldig ontwikkelen van en omgaan met grondstoffen. Laten de poolregio's nu net de twee regio's zijn waar nog de meeste onontdekte reserves van fossiele brandstoffen worden verwacht te zullen worden aangetroffen. Aan dit onderdeel van de Sustainable Development Goals kan dus ook daar heel goed aandacht worden besteed.

De vergadering wordt van 17.03 uur tot 17.14 uur geschorst.

De **voorzitter**: Ik geef de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking het woord. In deze termijn zal ik per fractie twee interrupties toestaan.

Minister **Ploumen**: Voorzitter. Allereerst heet ik mevrouw Van Veldhoven van harte welkom. Het is heel goed om haar nu in deze commissie te zien in plaats van alleen maar in de plenaire zaal. We kwamen elkaar niet zo vaak tegen.
De commissie heeft veel vragen gesteld over de duiding en zeker ook de uitvoering en de accenten van de SDG-agenda. Ik geef eerst een iets nadere duiding van waar we nu staan en van de onderhandelingen. Vervolgens ga ik in op een aantal onderwerpen die voor Nederland belangrijk zijn. Dat correspondeert niet geheel toevallig ook met veel vragen vanuit de commissie. Ik zal ook aangeven waar het volgens ons beter zou kunnen. Daarbij ga ik zeker ook in op het vraagstuk van de monitoring, de verantwoording en de indicatoren. Graag ga ik in op de geleerde lessen en op coherentie van beleid. Er zijn ook verschillende suggesties gedaan bij onderwerpen die blijkbaar voor deze commissie van belang zijn, en daarbij is mij gevraagd om aan te geven of die zich wel of niet goed verhouden tot de SDG. Er valt altijd nog wel heel veel meer te zeggen, maar ik zal proberen om het een beetje beknopt te houden. Ik weet dat de commissie daaraan hecht. Dit zal in het nieuwe parlementaire jaar niet anders zijn dan in het afgelopen parlementaire jaar.
In zijn algemeenheid deel ook ik in de blijheid en tevredenheid over het behalen van een aantal van de Millennium Development Goals (MDG). Met de commissie zie ik natuurlijk ook dat we er nog lang niet zijn. Daarom is deze ambitieuze en heel brede agenda opgesteld. Deze is toch wel wat anders van karakter dan de MDG, zo zeg ik tegen een aantal leden. Bij de MDG was de enkele doelstelling per MDG belangrijk, maar ook het inspirerende en verplichtende karakter, waarmee eigenlijk tegen iedereen in de wereld werd gezegd: beste vrienden, iedereen heeft een rol

om dit waar te maken. Deze boodschap gold zeker en in de eerste plaats voor de politieke leiders, maar ook voor maatschappelijke organisaties en bedrijven. De MDG waren echt bedoeld om te mobiliseren rond het thema «ontwikkeling». Die boodschap is eigenlijk wel uitgekomen en aangekomen. Nu moeten we naar een volgende fase. Het is misschien een beetje minder sexy – dat geef ik onmiddellijk toe – maar daarin zoomen we wat meer in op de bredere vraagstukken waarvoor we staan in de wereld. Mevrouw Van Veldhoven zei dat heel mooi in haar eerste zinnen. De nieuwe doelen klinken dus wat minder sexy, maar ze gaan over veel meer en ze gaan over heel veel meer dingen die ons na aan het hart liggen. Het is onze opdracht om in de manier waarop Nederland met die doelen zal omgaat, duidelijk te maken waarin, inderdaad, de toegevoegde waarde van de Nederlandse inzet is gelegen. Dat moeten we niet alleen voor Nederland duidelijk maken. We moeten ook bekijken hoe Nederland wat dat betreft een voortrekkersrol in de wereld kan spelen.
Het hangt allemaal heel sterk samen met de manier waarop we de uitkomst duiden. Tegen de heer Van Laar zeg ik, geruststellend: je weet het natuurlijk nooit helemaal zeker, maar we kunnen er echt wel van uitgaan dat het nu vastligt. Dat is goed nieuws, omdat er een aantal doelstellingen in staan die wij heel belangrijk vinden. Deze hebben te maken met bijvoorbeeld gendergelijkheid, waarop ik zo zeker nog nader zal ingaan, en het uitbannen van extreme armoede en ongelijkheid. Deze twee laatste zaken hangen natuurlijk met elkaar samen: ongelijkheid is vaak ook uitsluiting. Hoe komt het bijvoorbeeld dat in veel landen homo's in de marge van de samenleving gedwongen zijn? Dat heeft niet alleen met armoede maar ook met uitsluiting te maken. We zijn er daarom tevreden over dat dit geadresseerd is. Hetzelfde geldt voor het probleem van de fragiele staten, de erkenning dat de financiering van deze agenda breed moet zijn en de erkenning van het belang van duurzaamheid.
Wat vinden wij daar belangrijk in? Ik zeg de commissie alvast dat er binnen nu en maximaal twee weken een brief naar de commissie komt. Deze komt voort uit de motie-Sjoerdsma/Van Ojik (34 000-XVII, nr. 28). Beiden hebben besloten om andere dingen met hun leven te gaan doen, maar hun motie leeft voort. In die motie is gevraagd om aan te geven hoe ik extra accenten in het eigen beleid zie, gegeven de SDG. Ik zal vooral inzoomen op het uitbannen van uitsluiting en ongelijkheid. Ik kan me zo voorstellen dat we naar aanleiding van die brief daar nog nader op in zullen gaan, bijvoorbeeld bij de behandeling van de begroting of op een ander door de commissie gekozen moment.
Daarbij hoort ook het belang van deze agenda voor de belangen van vrouwen en meisjes. Ik mag hopen dat de paus te midden van een koor van progressieve stemmen ook die van mij heeft gehoord. Ik sluit dat niet uit, maar ik durf het ook niet echt te beweren. Wel belangrijk is het volgende. Als katholiek weet ik dat je altijd een tweede kans hebt. We leven in de gezegende wetenschap dat, als iemand je vergeven heeft, je het opnieuw mag proberen. Het standpunt van de paus over abortus verandert weinig aan de feitelijke praktijk en de feitelijke positie van de kerk, maar voor veel gelovigen zal het heel belangrijk zijn dat de paus hun nu vergeven heeft. Dat gun ik hun heel graag. Bovendien wens ik het ook op te vatten als teken dat dit onderwerp meer en breder bespreekbaar is in de kerk dan voorheen. Ik hoop dat de paus ook naar andere religieuze leiders die woorden zal laten doorklinken. Dit allemaal verhult echter niet dat we niet helemaal tevreden zijn met de manier waarop dat doel in de SDG staat. De «rechtenbenadering» ontbreekt: seksuele rechten, toegang tot seksuele voorlichting en toegang tot veilige abortus staat er allemaal niet in. Ik zie de SDG echter ook niet als een eindpunt. Ik ben blij dat ze er nu zo in staan. Nederland zal zeker koploper en voorloper willen zijn en blijven op dit gebied, niet alleen in wat we zeggen maar ook in wat we financieren. Nederland is het enige land ter wereld dat geld reserveert

voor vrouwenrechten en dat ook voorspelbaar doet. Wat dat betreft kan ik dus iedereen die dat van belang vindt, geruststellen.
Tegen de heer Taverne zeg ik dat de voorspelbaarheid ook enorm belangrijk is bij de agenda voor vrede en veiligheid. Hij duidde daar al op. Hij vroeg ook: wat bedoelt u daar nu eigenlijk mee? Bij vrede en veiligheid gaat het om preventie van de uitbraak van conflicten. Het is altijd moeilijk om daar resultaten op te claimen, want je ziet niet dat je een conflict voorkomen hebt. Wat Nederland doet en zal blijven doen, is met landen werken aan het goed laten functioneren van bijvoorbeeld de informele rechtspraak, zoals je die bijvoorbeeld ziet in Rwanda of Afghanistan. Rwanda is, denk ik, een voorbeeld van hoe wij investeren in vrede en veiligheid voor ons zien: samen met een land werken aan de opbouw van een rechtssysteem dat aan internationale normen voldoet en dat transparant en voorspelbaar is. Wij willen dat niet slechts één jaar financieren maar echt inzetten op een meerjarig commitment. Een ander voorbeeld is Zuid-Sudan, een vreselijk voorbeeld van hoe leiders met elkaar slaags zijn geraakt. Nederland heeft daar geïnvesteerd in vredesbesprekingen tussen lokale rebellenleiders en de overheid en tussen religieuze leiders en rebellenleiders. De ruzie aan de top heeft een enorme impact op de mensen van Zuid-Sudan. We willen proberen te voorkomen dat mensen in dorpen onnodig daarin worden meegetrokken. Misschien is bij de begrotingsbehandeling dit wel een interessant onderwerp om wat nader af te pellen, zo zeg ik tegen de heer Taverne. Het gaat namelijk ook om het investeren in «hardere» infrastructuur, zoals het trainen van politieagenten en van officieren van justitie. De resultaten zijn zichtbaar. Soms is er ook wel weer een terugval, zo moet je helaas ook onderkennen, maar als het gaat om veiligheid is dit wel een belangrijk onderwerp.

De heer **Taverne** (VVD): Ik dank de Minister voor haar antwoord op deze vraag. Het treft, want deze commissie is afgelopen zomer in Rwanda op bezoek geweest. Net als in Rwanda is ook in Burundi uitvoerig ingezet op rechtsstaat en justitie. De Minister heeft gelijk als ze zegt dat je niet ziet wat voorkomen wordt maar wel ziet wat niet goed gaat. Burundi is wat dat betreft een belangrijk voorbeeld. Misschien is het een interessante casus om deze twee landen eens naast elkaar te leggen, omdat ze grote overeenkomsten vertonen. Uiteindelijk, als het erop aankomt, heeft de Burundese regering, althans de president, zich er niet zo vreselijk veel van aangetrokken. Is bespreking daarvan niet ook een goed moment om de realiteitszin van de Minister ten aanzien van dit speerpunt nog eens extra aandacht te geven? Ik vraag dit vooral ook omdat de Minister zelf zegt dat je niet altijd ziet wat er goed gaat. Nu hebben we een voorbeeld van het tegenovergestelde. Misschien is zo'n bespreking wel een idee.

Minister **Ploumen**: Ik ga daar heel graag nader op in, al kan ik dat nu misschien niet in de volle breedte doen. Het is natuurlijk heel relevant, omdat je in dilemma's terechtkomt. In Burundi hebben we zowel het leger als de politie getraind. Het ging daarbij om mensen die voortkwamen uit soms rivaliserende rebellenbewegingen, zonder ervaring met het monopolie van de staat op geweld op een transparante en democratische manier. In de gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden, heeft het leger zich fatsoenlijk gedragen, maar de politie niet. In Rwanda heeft de dialoog van collega Dijkhoff, en vóór hem mijn nu ex-collega Teeven, met diens ambtsgenoot absoluut zoden aan de dijk gezet. Het is dus voortdurend een afweging, ook bij het nemen van besluiten, of je zoiets als het trainen van het leger in Burundi stopzet of niet. Daar bestaan geen simpele antwoorden op. Die antwoorden zijn alleen maar te vinden als je er, zoals de heer Taverne voorstelt, eens wat breder naar kijkt. Ik zoek even naar een moment waarop dat kan. Er zijn ook al evaluaties gepland. Ik kijk even wanneer we naar aanleiding daarvan ook in bredere zin hierover kunnen

spreken. Ik zal daarover in tweede termijn iets zeggen. Wellicht kunnen we op basis daarvan onze inzet op dit SDG-doel wat aanscherpen.

De heer **Taverne** (VVD): Kan de Minister daar ook bij betrekken wat een parameter zou zijn of wat parameters zouden zijn om te kunnen zeggen: nu is het succesvol geweest, nu kan het betreffende land het zonder Nederlandse juridische zijwieltjes? Ik vraag dit ook omdat je anders misschien op een hellend vlak terechtkomt en bijvoorbeeld zegt – ik geef er geen waardeoordeel over – dat zo'n land nog geen optimale internetaansluiting heeft. Je kunt natuurlijk steeds blijven doorgaan. Als je van de hele wereld en dus ook alle ontwikkelingslanden een Nederland wilt maken, dan hebben we nog wel een paar eeuwen te gaan. Ik wil dus graag duidelijk van de Minister horen – dat kan ook op een later moment, zoals ze al aangaf – wat bijvoorbeeld ten aanzien van justitie en rechtsstaat het moment is om te zeggen: nu is het mooi geweest, nu kunnen jullie het zelf verder.

Minister **Ploumen**: Ik ben iets optimistischer over de voortgang van de ontwikkeling dan de heer Taverne zo-even zei. Ik zal dat graag doen, ook al omdat we dat al voortdurend doen. Het budget is niet oneindig. Dus dan heb je alleen al die overweging. Ik weeg echter ook zelf af of het wel nodig is dat wij dat doen in Ghana of dat het beter door het United Nations Development Programme (UNDP) kan worden gedaan. Het lijkt me heel prima om daar eens nader op in te zoomen en dan ook aan te geven waarom we in sommige partnerlanden er wel voor hebben gekozen en in andere niet en wat het verschil in inzet is.
Ik kom nu op een ander punt waarvoor de commissie aandacht vroeg, een punt met de uitkomsten waarvan Nederland ook niet helemaal tevreden is: uitvoering, monitoring en verantwoording. Wij vinden de afspraken die tot nu toe zijn gemaakt, nog wat te vrijblijvend. Ik zeg het een beetje diplomatiek, omdat het ook wel duidelijk is dat die SDG officieel nog niet zijn vastgesteld. Er komt ook nog een heleboel achteraan in de vorm van monitoring. Misschien is het goed om er een paar zaken uit te lichten, zodat de Kamer weet wat er nog komt. Wij vinden een stevige opvolging nodig. Wij zullen ons daar ook zeer prominent in manifesteren. In maart 2016 komt de uitwerking van de indicatoren in de VN op de agenda. Het Nederlandse CBS heeft daarin een rol. Persoonlijk vind ik dat dat dan wel weer wat vertrouwen wekt. Het is deels een technische exercitie, maar dan moet je ook wel de goede technische mensen hebben die daarmee aan de slag gaan. Ik heb in Rotterdam gestudeerd. De universiteit daar heeft echt tientallen getalenteerde econometristen afgeleverd, van wie er sommigen bij het CBS terecht zijn gekomen. Dat type kennis hebben wij ook nodig.
De EU komt in de eerste helft van 2016 met voorstellen over de wijze waarop we binnen de EU de implementatie en monitoring kunnen vormgeven. Ik ben voorzitter van het Global Partnership for Effective Development Co-operation. Dat gaat natuurlijk ook heel erg over monitoring en over leren. We willen ook samenwerken met maatschappelijke organisaties, die vanuit hun inzet op pleiten en beïnvloeden, deels ook gefinancierd door Nederland, de vinger aan de pols zullen houden.
Ik voorzie dus – ik zeg het maar alvast – dat ik uiterlijk in juni of juli 2016, wanneer de VN weer komen met een extra set, hierop in een brief aan de Kamer heel precies zal inzoomen. Wat gaan we in Nederland precies doen? Zijn we er tevreden over? Wat gaan we eraan doen om het allemaal in de gaten te houden? Voor de volledigheid zeg ik nog even dat dit aansluit bij het AIV-advies, waar ook het IMF, de Wereldbank, de WTO, de UNCTAD en de jaarlijkse bespreking in de ECOSOC bij horen. Ik kan de commissie dus geruststellen. Ook ik ben er bezorgd over en ik houd het in de gaten.

Ik noem nog drie dingen. Waarop gaat Nederland nu inzoomen? Op ongelijkheid en uitsluiting. We gaan door met onze inzet op vrouwen en meisjes. We willen ook scherper inzetten op het bieden van kansen voor jongeren. Hiermee kom ik ook terug op de specifieke vraag van de heer Taverne. We zien dat vanuit bepaalde delen van de wereld mensen nu migreren naar onder andere Europa. Maar ook op het Afrikaanse continent zelf zijn er forse migratiestromen. Soms moeten die mensen dat met de dood bekopen. We willen meer inzetten op kansen voor de jongeren daar. We vinden zelf ook wel, zo zeg ik de heer Taverne een beetje na, dat het jammer is dat er geen expliciete verwijzing in de SDG staat naar vluchtelingen en naar wat «IDP's (internally displaced persons)» worden genoemd, dus mensen die in hun eigen land op de vlucht zijn. Dat bleek niet haalbaar. Benoemd wordt wel de positieve bijdrage die migranten kunnen leveren aan ontwikkeling. Het gaat dan natuurlijk vooral om remittances, geld dat mensen naar huis sturen. In de SDG worden wel de kwetsbare groepen erkend en daarbij worden vluchtelingen en ontheemden wel genoemd, maar dat had wat ons betreft wat explicieter gemogen. Wel is het zo dat de aanpak van grondoorzaken van migratie, zowel onveiligheid als het gebrek aan kansen, juist datgene is waar de hele agenda over gaat. Daarmee verdwijnt deze specifieke groep misschien ook wel een beetje uit het zicht. Ik ga daar zeker over spreken tijdens de SDG-top, waar de publieke statements worden gemaakt. Verder zijn er twee specifieke overleggen daarover geagendeerd. Misschien komen er nog een aantal bij. Het wordt, op aandringen van mijn Belgische collega De Croo en mijzelf, geagendeerd op de bijeenkomst van de EU-OS-Ministers tijdens die top. Verder hebben collega Koenders en ik in aanloop naar de Vallettatop een bijeenkomst georganiseerd met onder meer Afrikaanse collega's om expliciet te spreken over het migratievraagstuk. Ook al staat het dus niet zo expliciet in de SDG, iedereen kan ervan verzekerd zijn dat het niet alleen in de komende weken maar ook in de periode daarna hoog op de agenda staat. We hebben daarover vandaag ook een brief geschreven.
De heer Taverne vroeg ook of er extra dekking is gekomen. De 110 miljoen euro komt niet uit het Relief Fund, want dan zouden we andere gebieden, waar de nood ook hoog is, tekortdoen. Het kabinet heeft, een beetje vooruitlopend op de komende jaren, ervoor gekozen om dat bedrag alvast vrij te maken. We voorzien in alle ramingen een stijging van het bnp. Het extra geld dat daardoor beschikbaar komt, besteden we nu aan deze inzet. Uiteraard zal ik de Kamer zo snel mogelijk informeren over de precieze besteding van de middelen.

De heer **Taverne** (VVD): De Minister heeft een heleboel verteld, maar daar heb ik toch weer een aantal vragen over. Ik begin met dat laatste. Het staat een beetje los van mijn tweede vraag, maar ik hoop dat de voorzitter mij toestaat om dit in mijn tweede interruptie te doen. De Minister zegt: verwacht wordt dat het bnp zal stijgen en dus zal dat bedrag mee stijgen. Ik vermoed waarop dit is gebaseerd, namelijk op een percentuele koppeling. Daar moeten we dan nog maar over komen te spreken. Dan is er nog iets anders. De Minister zegt in te zetten op onder andere het wegnemen van ongelijkheid en uitsluiting en te willen inzetten op meer kansen voor jongeren. Daarmee is natuurlijk niemand het oneens. Als je dat plaatst binnen ontwikkelingssamenwerking, dan zou een onoplettende, ongeïnformeerde luisteraar zomaar eens kunnen denken: jeetje, dat is wel heel vaag. Je ziet nu al de ontwikkeling, via bepleiten en beïnvloeden, dat het nu steeds meer gaat over praten, vertellen wat je belangrijk vindt en andere landen daarvan overtuigen. Dat is allemaal heel goed, maar het raakt wel steeds verder weg van gewoon concreet landen helpen met bijvoorbeeld infrastructuur en dergelijke. We zijn het er, denk ik, niet over eens, maar ik vraag de Minister of dit niet zo langzamerhand

zijn doel aan het voorbijschieten is, of dit niet wel heel ver weg raakt van wat ontwikkelingssamenwerking is.

Minister **Ploumen**: Dan was ik nog niet scherp genoeg in de manier waarop ik dit toelichtte. Het gaat juist over concrete programma's. Neem de infrastructuur, waarop de heer Taverne duidt. We weten dat voor economische groei goede infrastructuur enorm belangrijk is. Die is ook erg belangrijk voor de kleine boer die zijn tomaten naar de markt wil brengen maar nu op geen enkele manier in staat is om binnen een tijd die ook nog goed is voor die tomaten, op de markt te komen. Die boer of – dat is misschien nog wel een beter voorbeeld – die boerin ervaart economische uitsluiting, enkel vanwege het gebrek aan voorzieningen. Natuurlijk moet je ook praten over uitsluiten, maar de extra accenten gaan juist over concrete acties. De heer Taverne zal zeker niet teleurgesteld zijn als hij de brief onder ogen krijgt. Het gaat over infrastuctuur, over onderwijs, over landbouw en over toegang tot water. Economische groei wordt vaak niet eerlijk verdeeld in die landen. Te vaak blijft het bij een elite hangen, terwijl wij natuurlijk willen dat ook de kinderen in de uithoek van een land, zeker de meisjes, naar school kunnen. Laat ik de heer Taverne geruststellen: het gaat er juist om hoe we ervoor zorgen dat onze concrete programma's en concrete acties daaraan bijdragen. Ik zeg het maar heel simpel: als mensen vervolgens naar school kunnen gaan, genoeg te eten hebben en een baan hebben, dan kunnen ze ook zelf hun stem verheffen. Wij zijn niet meer hun pleitbezorgers, maar dat zijn zij nu zelf. Tegen de heer Taverne zeg ik dat we absoluut hetzelfde vinden. Hetzelfde geldt voor de aanpak van jeugdwerkloosheid. Daarover kun je uren praten, maar het gaat erom dat er bedrijvigheid moet komen zodat er banen komen. Heel veel ingewikkelder moet je het niet maken.

De heer **Taverne** (VVD): Maar dan zou je het, onaardig gezegd, «oude wijn in nieuwe zakken» kunnen noemen. Kennelijk doen we alles al wat de Minister onder het kopje «kansen bieden en uitsluiting en andere nare dingen voorkomen» plaatst. Dan snap ik niet waarom dit een nieuw aandachtsgebied is.

Minister **Ploumen**: Ik loop nu een beetje vooruit op de brief die de Kamer binnenkort tegemoet kan zien. Ik ben niet van de oude wijn in nieuwe zakken of andersom. Als we iets doen wat goed is en werkt, zoals op het gebied van vrede en veiligheid, dan blijven we dat gewoon doen en hoeft er echt geen nieuw stickertje op. Aan de hand van de SDG hebben we de inzet van Nederland bekeken om te bezien of het scherper en beter kan als we een specifiek doel willen bereiken. We gaan niet alles omgooien – daarvoor pleit ook niemand; discontinuïteit leidt vaak niet tot goede resultaten op thema's – maar we hebben wel bekeken waar ze beter en scherper kunnen kan. Misschien moeten we in een bepaald land in een andere regio gaan werken of misschien moeten we – ik noem maar een voorbeeld – niet meer inzetten op basisonderwijs, maar meer op beroepsonderwijs. Langs die lijnen moet de heer Taverne denken. Zeker, in die brief zullen hem een aantal dingen bekend voorkomen, maar never change a winning team.
Ik heb tussen neus en lippen door al een aantal punten behandeld, maar er zijn nog een aantal specifieke punten rondom de SDG. Digitalisering is een heel goed punt van mevrouw Mulder. We doen op dat vlak twee dingen. We kijken natuurlijk naar het gebruik van big data en open data voor de monitoring. Dat is weliswaar procesmatig, maar daarbij komt digitalisering kijken. Op de SDG-top organiseer ik daarvoor een bijeenkomst die specifiek op humanitair beleid is gericht. Daarnaast is de vraag aan de orde hoe we ervoor zorgen dat digitalisering al die jongeren in Afrika bereikt. Ik moet zeggen dat ik hier mijn meerdere erken in mijn collega Alexander De Croo, maar je moet ook niet allemaal hetzelfde

doen. Hij zet zich daar zeer voor in. Hij heeft de Europese Commissie ertoe opgeroepen om hieraan concrete programma's te koppelen. Ik heb die brief van hem meeondertekend. Daar staan we nu. Het is een belangrijk aandachtspunt. Mevrouw Mulder heeft gelijk dat het er wat prominenter in had kunnen staan, maar een aantal collega's van mij zullen dat zeker doen.

Coherentie is enorm belangrijk. In de Kamerbrief, waarvan ik de verwachtingen nu wel heel hoog opklop, zal ik daar een aantal dingen over melden. Hoe versterken we de coherentie? Een van de nieuwe initiatieven die ik in de brief zal aankondigen – vooruit, hier volgt de première – is dat ik mij samen met collega Edith Schippers zal inzetten voor toegang tot betaalbare medicijnen overal ter wereld. Collega Schippers vindt dat natuurlijk belangrijk voor Nederland. De Kamer heeft mij ertoe opgeroepen – de heer Van Laar is daar een voorvechter van – om hiv/aids-medicatie op de agenda te zetten voor het EU-voorzitterschap. Wij hebben besloten om de koppen bij elkaar te steken en ons er samen voor in te zetten. Er komt een versterkte inzet en we koppelen daaraan een krachtiger stem jegens de farmaceutische industrie. Volgend voorjaar stuur ik een rapportage naar de Kamer waarin staat hoe we het doen op het terrein van coherentie: handel, klimaat, medicijnen en belastingen. Het is jammer dat de heer Smaling er niet bij was in Addis Abeba, want dan had hij kunnen ervaren dat de inzet van Nederland, die drie sporen kent, juist heel erg gewaardeerd werd. Het eerste spoor is onze inzet op het meefinancieren van het opzetten van belastingdiensten in die landen. Het tweede spoor is dat Nederland als enige land ter wereld aan 23 ontwikkelingslanden heeft aangeboden om het belastingverdrag met hen te heronderhandelen en daaraan een antimisbruikbepaling toe te voegen. Dat geeft die landen alle mogelijkheden, gegeven dat zij de capaciteit hebben, om ervoor te zorgen dat belasting wordt betaald waar winst wordt gemaakt, namelijk in hun land. Tot nu toe heeft geen enkel ander land dat nog aangedurfd. Ik roep iedereen op om mij erbij te helpen om hen daartoe aan te zetten. Die stap wordt zeer gewaardeerd en hoort ook bij een pakket dat collega Wiebes en ik hebben gepresenteerd, waarin wij hebben gezegd: die brievenbus in de vorm van een leeg boxje is gewoon niet meer van deze tijd; dat gaan we veranderen. Dit betekent ook dat we actief hebben meegewerkt met het OESO BEPS-project. Begin oktober komen er voorstellen van de OESO voor een eerlijker mondiaal belastingsysteem. Nederland heeft ervoor gezorgd dat ontwikkelingslanden daarbij aan tafel kunnen zitten. Dat was nodig, vonden wij. Die ontwikkelingslanden hebben door onze steun ook gebruik kunnen maken van die plekken aan tafel. We zijn er nog niet, zeg ik tegen de heer Smaling, maar we zijn wel een enorm eind met elkaar opgeschoten. Alertheid blijft echter geboden.

De heer Smaling had het over eigenaarschap van de hele wereld. Hoe zitten Afrikaanse landen daarin?

De heer **Van Laar** (PvdA): De Minister was volgens mij klaar met het onderwerp «coherentie». Eén zwaluw maakt nog geen zomer, maar we zijn altijd dankbaar voor elke zwaluw, dus dank voor het initiatief rondom de medicijnen. Dat is mooi. Mijn vraag ging meer over de zomer: hoe gaan we ervoor zorgen dat het beleid dat niet coherent is, veranderd wordt? De Minister heeft hoge verwachtingen gewekt over de brief, maar Eurocommissaris Mimica was nog veel ambitieuzer tijdens zijn bezoek hier. Hij zei dat hij al het beleid van de Europese Unie dat niet bijdraagt aan het halen van de duurzame ontwikkelingsdoelen, gaat veranderen. Als voorzitter van de EU kunnen we hem daar toch wel aan houden. Dat was ook mijn vraag: kan de Minister die positie gebruiken om bijvoorbeeld aan Mimica te vragen wanneer er een brief of een voorstel over komt en hoe we daarover gaan discussiëren? Gaat de Minister dat ook zo op de agenda zetten?

Minister **Ploumen**: Ik voldoe heel graag aan het verzoek van de heer Van Laar om dit expliciet te agenderen. De EU doet nu al impact assessments. Daarvan wordt in de BNC-fiches – dat is de manier waarop het voorbereid wordt – gewag gemaakt. Ik zal bij de eerstvolgende gelegenheid informeren hoe Mimica dat voor zich ziet nu de SDG er zijn. Nederland is echt een voorvechter daarvan. Het zal hem niet verbazen dat ik hem aanzet om er nog een tandje bij te doen.
Ik kom te spreken over het eigenaarschap. Over de SDG is door de hele wereld onderhandeld, dus ook door de Afrikaanse landen.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Ook ik heb een vraag over de beleidscoherentie. We krijgen een brief. Daar zal heel veel in staan. Gaat de Minister daarin ook expliciet in op de vragen die ik daarover heb gesteld, namelijk hoe het gaat tussen de ministeries met de incoherenties die we daar niet terug zouden willen zien? Ook heb ik gevraagd hoe het kan dat je aan de ene kant misschien iets doet terwijl dat aan de andere kant ergens tegen ingaat. Komt dat expliciet in de brief naar voren?

Minister **Ploumen**: Ja. In de rapportage over coherentie zullen we daarover rapporteren. Ik haal nog even het voorbeeld met collega Schippers aan. Dat is een belangrijk onderwerp, een onderwerp waarop we misschien niet altijd met elkaar harmonieerden, maar dat gaan we nu nadrukkelijk wel doen. We gaan ook samen een volgende stap zetten en er een duw tegenaan geven. Mevrouw Mulder kan gerust zijn: we zullen de onderwerpen langslopen en in het voorjaar ongetwijfeld daarover debatteren aan de hand van de rapportage.
Ik ga even door op de kwestie die de heer Smaling aanroerde. Hij vroeg of de Afrikaanse landen geen eigen agenda moeten hebben. Dat staat hun natuurlijk volstrekt vrij. Wij moeten voor Nederland ook bekijken waar we een tandje bij moeten zetten. Ik ben bijvoorbeeld in gesprek met collega Bussemaker. Ook Nederland heeft nog een gender pay gap. Ik laat mijn oren zeker hangen naar Afrikaanse voorstellen binnen de SDG die voor hen in het bijzonder relevant zijn. Zeker als Minister voor hulp en handel is het hele vraagstuk rondom grondstoffen, zoals koper, goud, kolen, tin en coltan, heel relevant. Wij doen ook dingen op dat vlak. Ik zou het zeer toejuichen als wij wat dat betreft een agenda opgedrongen krijgen in plaats van dat het aanbodgestuurd zou zijn, waarover een debatje plaatsvond met mevrouw Van Veldhoven. Ik sta daar geheel open voor. Ook met onze partnerlanden hebben we gesprekken over de vraag hoe ze de inzet van Nederland nu zien.
De heer Smaling vroeg hoe we de trillions bij elkaar gaan krijgen. De schattingen lopen uiteen, maar duidelijk is dat er veel geld nodig is. De heer Taverne en anderen zeiden het al: het is goed om te zien dat in de breedte gekeken wordt naar de vraag waar dat geld vandaan kan komen. Belastingen zijn daarbij zeker belangrijk.
Ik zoom daar nog even kort op in. Het klopt dat er een grote informele sector is in de ontwikkelingslanden. Als er belasting geheven wordt, heft men de gemakkelijke belasting. Dat zouden wij ook doen. Het gaat dan om invoerheffingen en btw. Het blijkt echter dat arme mensen daardoor onevenredig getroffen worden en dat de grote bedrijven zich daaraan kunnen onttrekken. Dat willen we natuurlijk repareren. Gesprekken die gevoerd worden met landen over de vraag hoe ze een goed belastingsysteem kunnen opzetten, gaan er juist over dat ze niet de weg van de gemakkelijke direct taxation moeten kiezen. Ze moeten juist evenwichtig belasting heffen, ongeacht of dat misschien wat langer duurt, en niet de eerste de beste markthandelaren aanpakken en het grote bedrijf dat ernaast zit, niet. Dat is de realiteit. De marktvrouw in Zambia betaalt meer belasting dan het mijnbouwbedrijf ernaast. Daaraan willen we natuurlijk een eind maken. De heer Smaling zegt dat dit niet van vandaag op

morgen gaat. Dat klopt, maar daarom blijven we vanuit ODA met een aantal landen optrekken. Dat geldt ook voor andere donorlanden.
Ik kom te spreken over het verankeren van de SDG-agenda in het post-Cotonouverdrag. Ik zeg de heer Van Laar heel graag toe dat ik met een brief kom in reactie op het AIV-advies. Anderen stelden daar ook al vragen over. Ik zou het onderwerp geen recht doen als we dat nu in twee zinnen moeten afdoen. Heel veel meer tijd gunt u mij niet voor dat onderwerp, zie ik aan uw gezicht, voorzitter.
De heer Taverne zoomde in op de crisis in Syrië en de landen daaromheen en vroeg: moeten we van die landen geen partnerlanden maken? Ik heb al eerder in een debatje met de heer Sjoerdsma, wiens geest hier toch wel rondwaart, gezegd: om te doen wat er nodig is in die landen hoeven ze geen partnerland te worden. Eigenlijk is er vandaag met de brief van het kabinet nog een extra inzet aan toegevoegd: we geven noodhulp en we versterken semipermanente opvangvoorzieningen, onderwijs en huisvesting met een extra inzet. Later komen we er nog over te spreken hoe die er dan uitzien en hoe die gefinancierd worden, maar de inzet is er. We voeren daarnaast een lobby bij de Wereldbank, de EU en het IMF om ervoor te zorgen dat die landen niet gestraft worden voor hun gastvrijheid doordat ze vervolgens in macro-economische instabiliteit terechtkomen. De Wereldbank mag nu geen concessionele leningen geven. Dat willen we veranderen. Ik heb dat onderwerp geagendeerd voor de eerstkomende vergadering van de Wereldbank begin oktober. Ik ben het met de heer Taverne eens dat daar een versterkte inzet op moet plaatsvinden, maar daar hoeven ze niet per se partnerland voor te worden. Wel heb ik de Kamer al eerder een brief over het beleid rondom de landenlijst toegezegd. Dat beleid kent namelijk meerdere dimensies. Ik heb die brief voor de begrotingsbehandeling toegezegd. Die toezegging doe ik gestand. Misschien is het goed als ik de heer Taverne vast toezeg dat ik dan ook zal inzoomen op de problematiek van deze landen, want die krijgen toch een beetje speciale aandacht in alle debatten.
Mevrouw Van Veldhoven vroeg specifiek of toerisme duurzamer kan worden, wat ook in de SDG staat, en wat de rol van Nederland daarbij kan zijn. Dat is geen topprioriteit in het Nederlandse beleid, maar Nederlandse partners als SNV en het Centrum tot Bevordering van Import uit Ontwikkelingslanden houden zich daar wel mee bezig. Daarmee zou ik ook willen doorgaan. Ik luisterde naar mevrouw Van Veldhoven, maar ook een beetje naar de kritische noot van de heer Taverne daarbij, en dat bracht mij ertoe om te bedenken dat Nederland een geweldige naam heeft als het gaat om afvalverwerking. Dat kan Nederland als geen ander. Nederland heeft ook een heel hoog percentage aan recycling en heeft allerlei schone technologieën daarvoor. Ik wil onderzoeken of het nuttig is om met een handelsmissie van Nederlandse bedrijven en misschien ngo's en kennisinstellingen op het gebied van afvalverwerking naar die regio te gaan. Ik weet niet of dat nuttig kan zijn, maar wel dat men zeer op onze technologie rondom afvalverwerking zit te wachten. Of dat daar ook het geval is, weet ik niet, maar het kan absoluut geen kwaad om daar nog eens even goed naar te kijken. Dan combineren we verschillende doelstellingen die we in de Kamer en deze commissie nastreven.
Mevrouw Mulder heeft gevraagd hoe we de lessen gaan leren uit de evaluatie van het medefinancieringsstelsel (MFS). Deze positieve evaluatie is vorige week aangeboden. Ik kom erop terug in een nader kabinetsstandpunt. Het is een rijke evaluatie, die de volle aandacht verdient. In ieder geval staat vast dat ik nauw blijf samenwerken met ngo's. Ik heb al eerder de intentie uitgesproken om ongeveer 25% van het ODA-budget te blijven bestemmen voor ngo's. Het kan het ene jaar eens wat meer zijn en het andere jaar wat minder, maar het zal zich rond de 25% bewegen. Ngo's kunnen de achtergestelde en uitgesloten groepen goed bereiken. We blijven partner, ook wat betreft water, noodhulp, migratie en vrouwenrechten. Daarmee gaan we door. Maar ik doe heel graag die evaluatie en

het werk van die organisaties alle eer aan door er uitgebreider op terug te komen in een aparte reactie.
Mevrouw Mulder en mevrouw Van Veldhoven zeiden: gebruik dat goede voorbeeld van de klimaatfinanciering bij de uitvoering van de SDG. We bevorderen de private investeringen door de risico's te verminderen. Dat is eigenlijk een beetje zoals TCX werkt. Ik trek even heel gemakkelijk de parallel door. TCX wordt door ons gefinancierd. Ook de startfinanciering komt van ons. Ik zal graag nog eens even met TCX spreken over de specifieke casussen die mevrouw Mulder net aandroeg. Volgens mij heeft TCX daar oog voor, maar het kan geen kwaad om dat nog een keer te checken. We leren echt wel lessen van de verschillende perspectieven rondom financiering en ook vooral de innovatieve benaderingen bij beide. Ik geloof dat ik mevrouw Mulder op dat punt gerust kan stellen.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Ik dank de Minister voor de toezegging dat zij nog specifiek terugkomt op het effect van de wisselkoers op de investeringen. Ik zou het prettig vinden om dat stuk te kunnen betrekken bij de bespreking van het Dutch Good Growth Fund. Daarmee is een heel duidelijke link. Die bespreking vindt de week voor het herfstreces plaats. Ik zou het heel plezierig vinden als zij dat zou kunnen toezeggen. Ik heb ook gevraagd naar de lessen die we geleerd hebben, specifiek op het gebied van extra investeringen in defensie. Komt dat terug in de brief met het nadere kabinetsstandpunt? Hoe moet ik dat duiden? Of kan de Minister daar nu misschien al iets over zeggen? Ik heb nog een aantal andere punten, maar daarop kom ik terug in tweede termijn.

Minister **Ploumen**: Ik zeg heel graag toe dat ik in dat debat terugkom op de valutarisico's.
Een belangrijke les die we geleerd hebben rondom vrede en veiligheid is dat de geïntegreerde benadering – ik heb overigens een hekel aan dat woord – het beste werkt. Dit betekent dat ik, en collega's Hennis en Koenders met mij, erop inzet om de samenwerking tussen de drie verschillende onderdelen, te weten defensie, diplomatie en ontwikkeling, verder te versterken. Ik kan mij zo voorstellen dat we daar zeker over te spreken komen bij het debat over MINUSMA. Nederland loopt daarin voorop en wil daarmee de grondoorzaken van instabiliteit aanpakken. Ik voorzie dat wij op de ingeslagen weg voortgaan en daarbij steeds leren van de ervaringen, bijvoorbeeld nu weer in Mali.

De heer **Van Laar** (PvdA): Ik heb in eerste termijn gevraagd of de Minister extra alert wil zijn op de positie van mensen met een beperking. Zij heeft in algemene zin gesproken over uitsluiting en discriminatie. Als het thema is «leave no one behind», moet je bij elk thema, bij elke indicator en bij elk subdoel formuleren hoe je dat gaat bereiken. Dat geldt ook voor gender, maar daarbij zit de aandacht wel goed. Ik vraag mij af of de Minister ook hieraan die aandacht gaat geven.

Minister **Ploumen**: Ik zeg de heer Van Laar graag toe dat ik daarop specifiek zal inzoomen in de brief over ongelijkheid, dus zowel op de vraag wat nu de activiteiten zijn als op de vraag hoe we ervoor zorgen dat we in het kader van de brede SDG-agenda goed oog houden voor de belangen van die groepen.

De heer **Van Laar** (PvdA): Het gaat er vooral om of dit in New York bij iedereen tussen de oren zit. Volgens mij komt het tot nu toe weinig naar voren in de discussies. Het zou ook mooi zijn als de Minister het naar voren brengt in haar eigen inbreng op de top of op de conferenties daaromheen. Ook kan zij een sessie organiseren of op een andere manier ervoor zorgen dat dit hoger op de agenda komt te staan. Het dreigt een beetje een ondergeschoven kindje te worden.

Minister **Ploumen**: Ik ben dat wel een beetje eens met de heer Van Laar. Ik zeg toe – dat was ook mijn voornemen – om dit onderwerp ook in het kader van de bredere mensenrechtenagenda te agenderen. Dat doe ik overigens niet om het weg te poetsen, juist niet. Mijn plan is om dit niet alleen in New York te doen, maar ook in de weken, de maanden en de jaren daarna. Dat geeft volgens mij het beste podium om het internationaal te pushen.

De heer **Smaling** (SP): Ik kom nog even terug op de belastingen, of de financiën in wat bredere zin. Ik heb hier een aardig stukje van Kaleidos Research over dat onderwerp. Dat kan ik de Minister zeker aanbevelen. Ondersteuning op het gebied van belastinginning en de ODA-discussie zijn onderdeeltjes van een groter financieel verhaal dat we moeten zien te corneren. We hebben het ook weleens over de vraag hoe je regio's in bijvoorbeeld Afrika kunt laten profiteren van het feit dat ze regio zijn. We hebben vaak over de Economic Community Of West African States (ECOWAS) gesproken. Stel dat je daarvoor een vorm zou vinden die lijkt op de EU, dan zou je de invoerheffingen tussen Ghana en Burkina Faso en tussen Mali en Ivoorkust kwijt moeten omdat je één binnen- en één buitentarief hanteert. Dan zijn die landen die belastinginkomsten kwijt. De vraag is hoe je dat kantelt zonder in de valkuil te trappen dat je een financieringsstroom te midden van het geheel eruit gaat halen en daardoor kiest voor een niet-optimale werkwijze.

Minister **Ploumen**: De heer Smaling zegt hier weer iets heel verstandigs. Enerzijds zie je een tendens naar regionalisering en naar regionale posities, die in een heleboel opzichten goed is. Die ontwikkeling steun ik. Ik weet dat de heer Smaling dat ook doet. Ik geloof dat Rwanda en Uganda een douane-unie hebben. Ik ga mij daar heel even nader in verdiepen. Ik kom nog terug op dit onderwerp, misschien rondom de begrotingsbehandeling, misschien in de reactie op het AIV-advies over post-Cotonou. Daarin ga ik zeker in op de regionalisering en de betekenis daarvan en op de EPA's. Misschien vindt de heer Smaling het goed als ik even wat tijd aan hem vraag om hier afgewogen op te antwoorden en misschien ook wat acties voor te stellen.

De heer **Smaling** (SP): Daar zou ik zeer blij mee zijn. Dit is ook wel de gelegenheid om daar goed naar te kijken. Naast de vraag of je de discussie over ODA, die 0,7%, moet blijven voeren, moet je je afvragen of je de ontwikkelingssamenwerking die je bilateraal biedt, besteedt aan datgene waaraan de landen niet toekomen of gebruikt als een hefboom of een matchingmechanisme naast de belastingen waarvan je graag wilt dat de landen die gaan innen. Dat zijn twee totaal verschillende manieren van omgaan met je eigen geld en het vormgeven van het partnerschap.

Minister **Ploumen**: Laten we vooral niet suggereren dat dit allemaal heel maakbaar is. In theorie kun je er natuurlijk prachtige stroomdiagrammen over maken, maar de praktijk is altijd weerbarstiger. Het is natuurlijk wel een relevant onderwerp, juist rondom de financing for development-agenda, die zo nadrukkelijk al die financiële stromen betrekt bij het gesprek.

De **voorzitter**: Hiermee zijn we gekomen aan het einde van het antwoord van de Minister in eerste termijn. Voordat we overgaan naar de tweede termijn, maak ik melding van het feit dat mevrouw Van Veldhoven heeft laten weten dat zij om 17.30 uur moest vertrekken in verband met een vergadering van het presidium. Haar medewerker heeft alle antwoorden van de Minister meegeluisterd en zal die aan haar doorbriefen. Ik stel voor dat we in tweede termijn een spreektijd van twee minuten per fractie hanteren en dat we geen interrupties toestaan.

De heer **Taverne** (VVD): Voorzitter. De Minister eindigde met het veelbetekenende woord «maakbaarheid», dat volgens haar niet al te zeer leidend moet zijn. Maar dat is misschien nu juist het probleem in deze sector. Waar we in Nederland zo langzamerhand op een nette manier af zijn gekomen van de gedachte dat alles maakbaar is, zetten we die vrolijk voort in het buitenland. Het bezoek dat wij hebben gebracht heeft mij er in ieder geval inzicht in gegeven dat dit toch wel een beetje aan de hand lijkt te zijn. Ik wil het hier echter niet over hebben.
Ik ben in eerste termijn niet toegekomen aan een onderwerp dat sommige collega's al wel naar voren hebben gebracht: de beleidscoherentie. We zijn nu bezig met de SDG post-2015. We gaan ver vooruitkijken. Dat is ook belangrijk om een langetermijnplanning te kunnen maken. Tegelijk worden we geconfronteerd met heel grote crises op onze doorstep. Hoewel de Minister daarvoor in eerste instantie de pot noodhulp heeft, is het onontkoombaar dat we ook gaan bekijken hoe we verder vanuit ontwikkelingssamenwerking daarbij kunnen helpen. Die discussie gaan we niet voeren, maar ik denk dat dit niet te voorkomen is. Hoe voorkom je dat die SDG zo meteen een knellend pak worden, waardoor je niet kunt opereren op andere terreinen die acuter en dichter bij huis zijn? In het licht van waar we nu staan met de vluchtelingenstromen en wat die meebrengen of gaan meebrengen, is het toch zo langzamerhand bijna ijdel welke doelen we soms in welk detail ook binnen de SDG nastreven. Mijn vraag aan de Minister is concreet hoe we ervoor zorgen dat die twee elkaar niet gaan bijten. Sterker nog, hoe blijft er op korte termijn voldoende ruimte om in te spelen op zaken die ons het meest aangaan en hoe voorkomen we dat we vastzitten aan vaste plannen binnen de SDG met gealloceerd geld?
Beleidscoherentie is mooi. Het is mooi als je het vanuit één type beleid wilt doen, maar op ieder beleidsterrein wil men, denk ik, dat al het andere beleid coherent is met het eigen beleid. Hoe zorgen we ervoor dat er coherent wordt geopereerd als het gaat om het terugsturen van bijvoorbeeld migranten die hier uiteindelijk geen status krijgen? Heeft de Minister nieuwe opvattingen ontwikkeld over hoe we landen nog beter kunnen aanzetten om de mensen terug te nemen die uiteindelijk niet in Europa en in Nederland terechtkunnen?

De heer **Van Laar** (PvdA): Voorzitter. De heer Taverne heeft weer zijn geheel eigen interpretatie van beleidscoherentie. We mogen niet interrumperen, maar natuurlijk wel reageren. Laat ik daarop zeggen dat het mij een lief ding waard is als we de mondiale doelen die we met z'n allen afspreken, leidend laten zijn in onze agendasetting in plaats van allerlei partijpolitieke standpunten. Ik ben het wel met de heer Taverne eens dat de Syriëcrisis een grote crisis is, mede gezien de hoeveelheid vluchtelingen die op ons maar ook op de buurlanden van Syrië afkomen. Het zou goed zijn als we eens bekijken, ook bij andere begrotingen, of we bijdragen kunnen krijgen om die problemen te bestrijden. Dat is zeker waar.
Ik wilde de Syriëcrisis noemen omdat dit ook een lakmoesproef is voor de internationale gemeenschap. Met al het optimisme over de bereikte doelen en de doelen die we ons nu stellen, kunnen we niet verhullen dat het niet lukt om voldoende financiering bij elkaar te krijgen om die ene crisis überhaupt al het hoofd te bieden. Nederland loopt daarbij voorop, maar er volgen er heel weinig. OCHA heeft voor dit jaar 3 miljard gevraagd en 1 miljard gekregen. Dat gaat dan over de noodhulp voor vluchtelingen in de omringende landen en in Syrië zelf. Als daar geen nieuwe systematiek voor komt, als er geen nieuwe manier komt om oplossingen te forceren of geen bereidheid om die bijdragen toe te zeggen, zie ik het nog niet zo positief in. Ik verneem daarop graag de visie van de Minister.

De Minister sprak over afvalprojecten en een eventuele handelsmissie. Mag ik haar uitnodigen om gemeenten daarbij te betrekken? Het opdrachtgeverschap vanuit de gemeenten is immers vaak de bottleneck; dat bepaalt of het wel of niet goed gaat. Ik heb zelf vanuit de stedenbank van Leiden met Buffalo City in Zuid-Afrika gezien dat je op het gebied van afval heel goede dingen kunt doen. VNG International heeft daar ook programma's voor lopen.
Ik ben met name blij met de toezegging van de Minister over coherentie van beleid. Iets minder enthousiast leek zij over het tot prioriteit maken van mensen met een beperking. Dat wil zij in de brede mensenrechtenagenda, maar volgens mij is dat ook in deze agenda zeer op zijn plaats. De Minister zou in haar eigen inbreng, ook in het proces richting de indicatoren, desnoods door het CBS daar eens bij te betrekken, ervoor kunnen zorgen dat mensen met een beperking in al die doelen een plek krijgen en zo ervoor zorgen dat we echt niemand achterlaten. Misschien kan de Minister daar in tweede termijn nog iets ruimhartiger in zijn.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Voorzitter. Ik dank de Minister voor de vele antwoorden. Ik heb nog een paar vragen openstaan. De Minister geeft aan dat zij veel belang hecht aan de 3D-benadering. Dat deel ik met haar. Op mijn vraag of we extra moeten investeren in defensie, kreeg ik het antwoord dat we het daar misschien nog over gaan hebben in het debat over MINUSMA. Maar juist gezien de wijze waarop die missie gefinancierd wordt in de toekomst, maak ik mij daar wel zorgen over. Misschien kan de Minister daar toch nog op ingaan. Ik heb dus nog vraagtekens bij de financiering van een en ander, maar dat komt misschien straks duidelijker naar voren bij de begrotingsbehandeling. Wat betreft het EU-voorzitterschap heb ik de Minister gevraagd hoe zij invulling wil geven aan de SDG.
Het is goed dat de Minister de mogelijkheden voor snel internet samen met haar Belgische collega oppakt, maar wanneer is zij tevreden? Met welk resultaat wil zij terugkomen op dit punt?
Hoe gaat Nederland zelf de SDG invullen en wanneer verwacht de Minister met de brief daarover te komen?
Ik ben blij met de toezegging over TCX.
We wachten de brief en het rapport over de beleidscoherentie af.

De heer **Smaling** (SP): Voorzitter. 2015 is een belangrijk jaar vanwege het aflopen van de MDG. Ik herhaal het pleidooi om bij de SDG de situatie in de wereld te duiden, die anders is dan toen we aan de MDG begonnen. Je ziet in Afrika en andere continenten een groeiend zelfbewustzijn. De problemen zijn niet weg en er zijn ook problemen bij gekomen, maar dat geldt voor ons ook. Het gaat niet eens zozeer om de formulering van de zeventien doelen en wat eronder valt, hoe belangrijk dat ook is, maar het gaat erom dat de mindset veranderd moet worden. Onze neiging tot enig triomfalisme over onze welvaart moeten we loslaten. Sinds 1957 bedienen we Afrika met ontwikkelingshulp. Het is een grown-up. Ik denk dat de hele sfeer naar dat continent, maar überhaupt mondiaal, moet zijn: begrip, wederkerigheid en elkaars sterke en zwakke kanten accepteren. Als die houding onder die doelen ligt, dan kunnen die succesvol worden. Maar dan nog blijft het een heel grote operatie waarvan je je afvraagt of die concreet tot veel successen leidt als je die vergelijkt met initiatieven op lokaal niveau, die makkelijk worden opgepakt. M-Pesa wordt vaak als voorbeeld gebruikt, maar er zijn talloze voorbeelden op kleinere schaal die navolging verdienen. Ik houd een pleidooi om vooral de manier waarop we omgaan met andere werelddelen nog eens goed te bekijken.
Verder hoop ik dat het financiële verhaal waar we het net over hadden tot iets leidt. Ik hoef niet morgen een brief, maar het zou fijn zijn als het toch op een of andere manier wordt opgepakt, waardoor het denken daarover

zich vertaalt in wat meer wijsheid rondom financiële stromen tussen ons en derde landen.

De **voorzitter**: We gaan over naar de beantwoording van de Minister in tweede termijn. Ik sta één interruptie per fractie toe.

Minister **Ploumen**: Voorzitter. Laat ik met de opmerking van de heer Smaling beginnen. Ik ben het met hem eens dat de verhoudingen veranderd zijn. Voor zover dat niet het geval is, moet dat nog gebeuren. Ik denk dat Nederland met de agenda voor hulp, handel en investeringen niet voor niets zo populair is in Afrika. Men heeft daar erg behoefte aan een nieuw soort partnerschappen, gestoeld op gelijkwaardigheid. Eerlijke handel speelt daarin een belangrijke rol. Ik preludeer kort op de reactie op het AIV-advies wat er post-Cotonou moet gebeuren. Ik zal mij zeer laten leiden door deze notie, door mijn overtuiging dat het nu echt anders is dan twintig jaar geleden.
Ik voel wel een beetje met de heer Taverne mee als hij het heeft over de doelen, de subdoelen en het berekenen. Hij vraagt zich af of we nu met z'n allen niet iets suggereren wat we niet kunnen waarmaken en of de tijd die we daarin investeren, wel goed besteed is. Ik denk dat natuurlijk ook weleens, maar ik houd dan voor ogen – misschien helpt dat de heer Taverne ook wel – dat de doelen er uiteindelijk zijn om rekenschap af te leggen aan de belastingbetalers en de burgers. Het gaat dan zowel om de burgers en de belastingbetalers hier in Nederland – hoe geven wij ons geld uit – als om die in Uganda. Zij willen ook kunnen zien op welke manier onze regering heeft geïnvesteerd in de doelen die wij met elkaar belangrijk vinden: onderwijs en gezondheidszorg. Het gaat erom hoe we dat kunnen controleren. Ik voel met de heer Taverne mee als het gaat om de gedachte of we niet suggereren dat alles tot achter de komma berekend kan worden, maar ik zou hem toch ook willen meegeven dat ik het vooral als een manier zie om voortdurend en op goede wijze rekenschap af te leggen.
Hoe verhouden de nieuwe agenda en het bredere beleid rondom hulp en handel zich tot wat we zien gebeuren in Syrië en tot de migratie uit Afrika? Ontwikkelingssamenwerking gaat natuurlijk over het aanpakken van die grondoorzaken in den brede. Nederland heeft daar een extra dimensie aan toegevoegd door ook in te zetten op betrokkenheid van het bedrijfsleven daar en hier. Het bedrijfsleven moet de banen creëren. We hebben ook ingezet op de 3D-benadering, waarover we het net hadden. Je kunt wel hulp geven, maar als er geen stabiliteit is en als je niet op diplomatiek niveau werkt aan het inzetten van alles wat je hebt om vrede te bewerkstelligen in regio's, dan valt die hulp op dorre grond. De noties die de heer Taverne hier uit, specifiek gericht op de Syriëcrisis, zitten natuurlijk zeer in de algemene achtergronden van waarom we willen samenwerken met andere landen op het gebied van hulp, handel en investeringen.

De heer **Taverne** (VVD): Ik dank de Minister voor deze toelichting. Ik zou bijna verleid worden om te zeggen: ik zou willen dat er zo veel belastingbetalers in Uganda zouden zijn die ook deze manier van redeneren hebben. Dan zou een heel groot probleem dat eerder aan bod kwam, namelijk hoe we ervoor zorgen dat bijvoorbeeld Uganda voldoende belasting int, al opgelost zijn. Ik vermoed dat we op dit punt een iets andere appreciatie hebben van de geavanceerdheid van de verschillende samenlevingen en de mondigheid van de burgers. Als dat zo zou zijn, dan zou Uganda van het rijtje van partnerlanden af kunnen. Dat zou mooi zijn. Misschien zijn we daar vlakbij; daar wil ik vanaf zijn. Ik snap wat de Minister zegt, maar mijn pleidooi is het volgende. Volgens mij zegt de Minister dat de SDG niet knellen en dat ze niet verhinderen dat acutere problemen worden opgelost. Mijn hartenkreetje is dat er soms sprake is van een schril contrast. We praten over vrij doorontwikkeld OS-werk,

terwijl we nu veel dichterbij acutere nood zien. Binnenkort gaan we ongetwijfeld weer een robbertje vechten over noodhulp en extra hulp, die weer niet van al dat geld mogen gaan dat we onder andere via de SDG gaan alloceren. Daartussen ontstaat mijns inziens zo langzamerhand een te grote discrepantie. Nogmaals, het is enigszins een voorschot op een discussie die we ongetwijfeld gaan voeren, maar ik zou het raar vinden om dit punt hier niet genoemd te hebben.

Minister **Ploumen**: De heer Taverne en ik zijn het helemaal eens over de situatie in Uganda. Hij beschrijft het ideaalbeeld. Ik zou ook willen dat we daar al waren, maar we zijn op weg ernaartoe. De inzet op bijvoorbeeld het versterken van belastingsystemen draagt daar absoluut aan bij. De flexibiliteit om in te gaan op crises hebben we. Daarvoor hebben we het noodhulpbudget en het Relief Fund. Ik herinner de heer Taverne eraan dat inmiddels 20% van de begroting van ODA-gelden besteed wordt aan de eerstejaarsopvang van mensen die hier in Nederland een veilig heenkomen zoeken. Dat zet druk op de plannen die we hebben op langere termijn, maar we accommoderen dat zeker. De situatie die de heer Taverne beschrijft, bestaat. Ik vind het heel belangrijk om ervoor te zorgen dat we tegemoetkomen aan de verplichtingen die we hebben aan mensen die hier een veilig heenkomen zoeken. Tegelijk wil ik heel graag blijven inzetten op het bestrijden van de grondoorzaken waardoor mensen in die gammele bootjes stappen, ongeacht of die oorzaak een president is zoals Assad, die zijn eigen bevolking aan het uitmoorden is, of een incompetente regering, die niet in staat is om bedrijvigheid en investeringen aan te trekken zodat de jonge mensen banen krijgen. We zien de schrijnende beelden. We willen op verschillende manieren mensen bijstaan die in die situatie komen. Dat doen we nu en dat zullen we ook blijven doen.
Er is gevraagd of ik andere opvattingen heb gekregen over terugkeerbeleid. Daarover komen we ongetwijfeld nader te spreken. Sinds de laatste keer dat we hierover spraken, heeft de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ) een advies uitgebracht over terugkeer. Dit jaar komt hier een kabinetsstandpunt over. De commissie zegt dat positieve prikkels werken en negatieve niet, tenzij ze direct gericht zijn op de beslissers. We zijn bezig met de uitwerking daarvan. Ik kan mij zo indenken dat de heer Taverne en het kabinet elkaar daarin kunnen vinden. Het is de moeite waard om daar verder over te praten.
Ook de heer Van Laar ging in op de crisissituatie in Syrië, die al vier jaar voortduurt en waar Nederland al vier jaar zeer bij betrokken is. De heer Van Laar heeft gelijk: met de huidige stand van zaken kunnen we dat niet blijven financieren. Daarom zet Nederland ook in op nieuwe manieren van noodhulp. Dat doen we in de dagelijkse praktijk, maar ook in al die internationale fora. Ik noem één voorbeeld: het erbij betrekken van de gemeenten. De gemeente Amsterdam en binnenkort ook de gemeente Almere werken op het gebied van afvalverwerking samen met mensen in vluchtelingenkampen. Hoe ga je om met schoon water? Die kampen zijn heel uitgestrekt. Hoe regel je daar een bepaalde vorm van openbaar vervoer? Dat kost allemaal niet zo heel veel. Het kost vooral capaciteit en inzet van mensen die dat heel graag doen. Dat is maar een van de manieren waarop we de vernieuwing van de noodhulp willen vormgeven. Want dat het moet, staat buiten kijf. Nederland speelt daarin een voortrekkersrol.
Ik kom te spreken over de 3D-benadering. Het is enigszins ongemakkelijk om met Prinsjesdag in zicht en terwijl mijn collega Hennis niet naast mij zit, in te gaan op het budget voor Defensie. Hetzelfde geldt voor collega Koenders wat betreft het bredere budget rondom veiligheid. Ik adviseer mevrouw Mulder om de komende weken extra oog te houden voor mededelingen daaromtrent. Op Prinsjesdag zal zij ongetwijfeld alles uitspitten. We zullen zien wat zij daarvan vindt.

De heer **Van Laar** (PvdA): Ik heb nog een vraag over het vorige punt, Syrië. De Minister zei dat we het niet meer kunnen financieren. Volgens mij kiest de internationale gemeenschap ervoor om het niet te financieren. We konden de bankencrisis ook niet financieren, maar we hebben dat toch gedaan. Het gaat hierbij om een paar miljard per jaar. Volgens de negatiefste schattingen is er een tekort van 4 miljard. Als we de Golfregio, de Verenigde Staten, de Europese Unie, Japan en nog wat wannabegrootmachten bij elkaar optellen, moeten we dat bedrag toch kunnen ophoesten met z'n allen. Als iedereen hetzelfde als Nederland zou doen – volgens mij gaat het dit jaar al om meer dan 200 miljoen – zou het gat allang gevuld zijn. Volgens mij is het een kwestie van kiezen en voldoende druk zetten op andere landen om hetzelfde te doen als wij.

Minister **Ploumen**: Laat ik beginnen met te zeggen dat de heer Van Laar geen ongelijk heeft. Het tekort op wat er nodig is voor Syrië en de regio is voor dit jaar 4,7 miljard. Ik roep in herinnering dat er nog nooit zo veel mensen op de vlucht zijn geweest sinds de Tweede Wereldoorlog. Maar ook in Zuid-Sudan en de Centraal-Afrikaanse Republiek zijn grote noden. Verder zijn er nog al die verborgen rampen waar we hier niet over spreken, maar waarbij Nederland wel echt een steentje bijdraagt. De heer Van Laar heeft gelijk als hij zegt en mij aanmoedigt om andere landen daartoe op te roepen. Dat zal ik zeker doen. Onze bijdrage geeft ook alle legitimiteit om dat te doen. Immers, je kunt niet iets vragen van een ander wat je zelf niet doet. Daarnaast is vernieuwing van de noodhulp echt nodig. De mensen die uit Syrië zijn gevlucht, willen niet lijdzaam in een vluchtelingenkamp zitten afwachten wat de dag van morgen hun brengt. Daarom geven we cash in plaats van voedselhulp. Mensen willen zelf eten kunnen kopen en klaarmaken. Mensen willen gewoon zelf hun geld verdienen. Je moet in gesprek gaan met landen over de vraag of er werkvergunningen worden afgegeven. Het is niet alleen geboren uit de noodzaak in verband met de nood en de financiële tekorten die we nu zien, maar ook uit de vraag van vluchtelingen om het anders te doen, op een manier die beter past bij de manier waarop zij hun eigen leven in de hand willen houden.

De heer **Van Laar** (PvdA): Het is allebei waar, maar feit is dat steeds minder vluchtelingen steeds minder cash krijgen en dat ook steeds minder vluchtelingen cash krijgen. We slagen er met z'n allen überhaupt al niet in om in de basisbehoeften te voorzien. Als we daar niet in slagen, roept dat vragen op over de haalbaarheid van zo'n nieuwe ontwikkelingsagenda. Ik denk dat we de komende maanden – de Minister is hier al mee begonnen, samen met de Belgische Minister – de internationale gemeenschap flink met de neus op de feiten moeten drukken en moeten aangeven dat we deze crisis onder controle moeten krijgen. Dit betekent in eerste instantie voldoende noodhulp. Vernieuwing is ook mooi en heel erg nodig, maar het begint met eten.

Minister **Ploumen**: Ik ben het eens met de heer Van Laar. Aan zijn oproep geef ik heel graag gehoor. Het zegt genoeg dat de voedselrantsoenen in Syrië en omliggende landen van 19 dollar naar 12 dollar zijn verlaagd voor een gezin met vijf kinderen. Dat is niet omdat de voedselprijzen gedaald zijn, maar gewoon omdat er minder geld beschikbaar is. Ik zal daar zeker aandacht voor vragen in New York. Die oproep heb ik al gedaan binnen de EU met mijn collega Alexander De Croo.
Ik kom op de vraag van mevrouw Mulder. De SDG zijn universeel, dus die gelden ook voor Nederland. We hebben op het gebied van bijvoorbeeld de gender pay gap en vrouwen in hoge posities ook in Nederland nog wel wat te gaan. Ik ben in gesprek met mijn collega's over de betekenis van deze agenda voor Nederland. Ik zeg mevrouw Mulder graag toe dat we rond het einde van het jaar – we willen het even goed voorbereiden en de

SDG zijn ook nog niet helemaal officieel vastgesteld – met een brief zullen komen. Daarin zal het allemaal nader geduid worden.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Ik heb nog een vraag gesteld over het EU-voorzitterschap en het invulling geven aan de SDG. Hoe ziet de Minister dat voor zich?

Minister **Ploumen**: Tijdens ons voorzitterschap vinden een aantal events plaats rondom de SDG. Een van die events is de statistische commissie van de VN, waar ik al over sprak, met een belangrijke rol voor de economen en econometristen van het CBS, de mededeling van de Europese Unie rondom de SDG en de Raadsconclusies en het High-level Political Forum in juni en juli over rapportage en monitoring. Als de vraag is waar Nederland tijdens zijn voorzitterschap specifiek op gaat inzetten en aandringen, dan is het antwoord: met name op een stevige monitoringagenda. We vinden namelijk dat daar nog wel een tandje bij kan. Het voorzitterschap geeft ons daar een mooi platform voor, zoals mevrouw Mulder al suggereerde.

De **voorzitter**: Hiermee zijn we gekomen aan het einde van het antwoord van de Minister in tweede termijn. Ik heb vijf toezeggingen genoteerd. Ik vraag u om op te letten of ik die allemaal goed verwoord, want zo komen ze straks in de stukken.

– Binnen twee weken ontvangt de Kamer een brief inzake de uitvoering van de motie-Sjoerdsma/Van Ojik (34 000-XVII, nr. 28) over de aansluiting van het Nederlands beleid bij de nieuwe SDG-agenda.
– De Kamer ontvangt uiterlijk in juli 2016 een brief over de monitoring van de voortgang van de SDG.
– De Kamer ontvangt volgend voorjaar een rapportage over beleidscoherentie.
– De Kamer ontvangt een kabinetsreactie op het AIV-advies «ACS-EU-samenwerking na 2020: Op weg naar een nieuw partnerschap?». Kan de Minister aangeven wanneer we die brief kunnen verwachten?

Minister **Ploumen**: Relatief snel. Het is nu begin september. Die brief is er zeker voor eind oktober, maar waarschijnlijk eerder.

De **voorzitter**: Dan noteren we «voor 1 november».

– In een al eerder toegezegde brief over de landenlijst zal de Minister ook specifiek ingaan op het beleid ten aanzien van landen die veel vluchtelingen opvangen in de regio waar zij vandaan komen.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Volgens mij zou de Minister ook nog terugkomen op wat zij eventueel nog verder gaat doen met TCX vanwege het valutarisico. Dat stuk zou komen voor het debat over het Dutch Good Growth Fund.

De **voorzitter**: U hoort wat er gevraagd wordt, Minister. Kunt u dat toezeggen?

Minister **Ploumen**: Dat zeg ik graag toe.

De **voorzitter**: Kunt u er een termijn aan verbinden?

Minister **Ploumen**: Mij staat bij dat we in december een algemeen overleg hebben over het Dutch Good Growth Fund. Pardon, dat blijkt in oktober te zijn. Daaraan voorafgaand volgt die reactie. Dat is een prachtig podium om die te bespreken.

De **voorzitter**: Dan is dat de zesde toezegging.

De heer **Smaling** (SP): Wordt de financiële kwestie waarover we gesproken hebben ergens gepropt in de toezeggingen die zojuist zijn opgelezen? Of komt die ergens anders terug?

Minister **Ploumen**: De heer Smaling stelt moeilijke vragen. Ik zoek eerst naar een mogelijkheid om het in het kader van een al toegezegde brief rondom de begrotingsbehandeling te doen. Als ik denk dat het daarmee niet ten volle tot zijn recht komt, dan zeg ik een aparte brief toe. Is dat wat?

De heer **Smaling** (SP): Dat lijkt mij goed, maar hoe kan ik dat goed in de gaten houden? Moet ik bij elk debat vragen hoever het is? Of moet ik het bij de begrotingsbehandeling vragen?

Minister **Ploumen**: Als ik blauwe ogen zou hebben, dan zou ik tegen de heer Smaling zeggen dat hij mij daarop kan vertrouwen. Helaas heb ik die niet. We hebben natuurlijk het AIV-advies over post-Cotonou. Dat lijkt mij eigenlijk de meest aangewezen eerste gelegenheid. Als de heer Smaling dan vindt dat het niet voldoende robuust is daarin, dan vertrouw ik erop dat hij mij daarop zal aanspreken. Ik denk dat dit ook de meest logische plek is.

De heer **Smaling** (SP): Dat weet ik niet helemaal zeker. Het gaat mij ook om de positie van ODA in het geheel van financiële stromen. Dat beperkt zich niet tot Cotonou-verdragen. Het is wat groter.

Minister **Ploumen**: Volgens mij moeten we dit dan toch apart agenderen voor de begrotingsbehandeling. Dan is ook het OESO BEPS-project gelanceerd. We kunnen het dan ook in het licht daarvan bekijken. Dan is ook de SDG-top geweest en zijn er misschien nog wat nieuwe ideeën daaromheen. Dat zou mijn voorstel zijn, als u dat goed vindt, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik vind het zeker goed. Ik constateer dat de heer Smaling en de andere leden het ook goed vinden. Dan is dat de conclusie.
Ik dank de leden voor hun inbreng, de Minister voor de beantwoording en eenieder voor zijn belangstelling.

Sluiting 18.32 uur.